

II RIIGIKOGU

10. istungjärk. Protokoll nr. 319 (17)

1926. a.

II Riigikogu koosolek 4. veebruaril
1926. a. kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: siseminister **K. Einbund**, välisminister **A. Piip**, sõjaminister **J. Soots**, haridusminister **J. Lattik**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**, kaubandus-tööstusminister **E. Veberman**, kohtuminister **T. Kalbus**.

Päevakord:

1. Kartuliteveo kontrolli seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Vabriku- ja käsitööstusseaduse § 187. täiendamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Tiheda küla tuleõnnetutele laenu andmise seadus — III lugemisel.

4. Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — III lugemisel.

5. Riigi põlevkivitööstusele maa sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.

6. Eesti maapanga põhikiri — II lugemisel.

7. Üüriseaduse muutmise ja ärakaotamise seadus — II lugemisel.

8. Riigikogu valimiste, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seadus — Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise õiguse seaduse muutmise seaduse komisjoni ettepanek.

9. Riigiasutuste töö koondamise seaduse maksvuse pikendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

10. Meriasjanduse peavalitsuse ja sisevete uurimise büroo kaubandus-tööstusministeeiumi alla üleviimise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

11. Rahvasteliidu põhikirja 16. artikli 1. paragrahvi muutmise protokollki kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

12. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolööri protesti kohta Lelle-Papiniidu kitsarööpalise raudtee ehitamise asjas.

13. Eesti-Saksa vahelise vahekohtu ja lepituse lepingu kinnitamise seadus — väliskomisjoni ettepanek.

14. Maakonnaõukogude valimise seaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

15. Tolliseadustiku muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

16. Vene-Nõukogude vägede poolt tehtud sõjakahjude ja rekvisitsioonide tasumise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

17. Vangistuse seaduse muutmise ja sunnitööle ning asumisele saatmise seaduse kaotamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

18. Ühingute ja nende liitude seadus — üldkomisjoni ettepanek.

19. Ühingute, seltside, ühisuste ja nende liitude registreerimise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

20. Kooperatiiv-ühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

21. Mõnede seltside, ühisuste ja nende liitude likvideerimise seadus — üldkomisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **A. Rei**, pärast abiesimees **J. Zimmerman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**, pärast sekretäär **J. Holberg**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päevakorra Juhataja **A. Rei**: Avan vastuvõtmine. Riigikogu koosoleku. Päevakord on paljundatud ja Riigikogu liikmetele välja jagatud. Päevakorra kohta muudatus-ettepanekuid tehtud ei ole, seega on päevakord muutmata kujul vastu võetud.

Riigikogu läheb esimese päevakorra-punkti juurde — kartuliteveo kontrolli seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek. Kuna aruandja saalis ei viibi, siis jääb see päevakorra-punkt edasi, samuti jääb vahele teine päevakorra-punkt. Riigikogu läheb kolmanda päevakorra-punkti juurde.

2. Tiheda küla tuleõnnetutele laenu andmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **P. Baranin** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 ja 2.

Tiheda küla tuleõnnetutele laenu andmise seadus.

§ 1. Tiheda küla tuleõnnetutele uute hoonete üleshitamiseks laenu andmiseks määratakse töö- ja hoolekandeministeriumile krediiti üks miljon kuussada seitsekümmend tuhat (1.670.000.) marka.

§ 2. Laenu väljaandmine sünnib hoolekande seaduse peatükk VIII §§ 131, 133 — 136 ettenähtud korras ja alustel.

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **P. Baranin**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Rei**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Kuna redaktsiooni komisjoni aruandja on ilmunud, siis läheb Riigikogu 1. päevakorrapunkti juurde tagasi.

3. Kartuliteveo kontrolli seadus — III lugemisel. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega redaktsiooni komisjoni muudatused 1 kuni 6.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Kartuliteveo kontrolli seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 3: teise lõike algul kustutada sõna „märkus“.

2. § 5. teise lõike algus vastu võtta: Käesoleva seaduse põhjal jne.

3. Sealsamas teine rida: mille liikmeks, p. o. mis koosneb.

4. § 8. teine rida: on õigus, p. o. anda määrusi käesoleva seaduse käsitamiseks.

5. § 9. kolmas rida vastu võtta: või kes rikuvad käesoleva seaduse teist või kolmandat paragrahvi, või § 8. põhjal väljaantud määrusi, jne.

6. § 12. teine rida, algus vastu võtta:.. ettenähtud juhtumistel ja erimääruste rikumise korral, jne.

4. Vabriku- ja käsitööstuse seaduse § 187. täiendamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu redaktsiooni komisjoni poolt tehtud muudatus.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette vastu võtta „Vabriku- ja käsitööstuse seaduse § 187. täiendamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmise muudatusega:

1. Märkus, algus vastu võtta: Maasse paigutatud meetripaksuse mullakorraga kaetud kindlates metallnõudes lubatakse jne.

5. Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—3.

Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus.

§ 1. Käesoleva seaduse järgi on pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigus töölt vabastamise puhul kõigil riigi asutustes ja ettevõtetes töötavatel töölistel ja nende perekondadel, välja arvatud ärilisel alusel töötavate kui ka põllu- ning metsamajandusliikude ettevõtete ja juhusliikude tööde töölistel ja nende perekonnad.

Ärilisel alusel töötavad riigi ettevõtted määrab kindlaks Vabariigi Valitsus.

§ 2. Pensionid ja toetusrahad maksetakse töö-hoolekandeministeriumi poolt selleks eelarve järgi määratud summadest. Pensioni maksmiseks pensioniõigusliikude tööliste palkadest mahaarvamisi ei tehta.

§ 3. Pension määratakse kindlaks käesolevas seaduses näidatud protsentides töölt lahkuva tööliste viimase aasta palgamäärast.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 4. Aastaseks palgamääraks loetakse 295 päeva palganorm, mille kohaselt tööline kindlaksmääratud kategooria ja grupi järgi töötasu oli õigustatud saama viimase aasta jooksul enne pensionile minemise päeva.

Juhusel, kui tööline viimase aasta jooksul mitmes kategoorias ja grupis olnud — arvatakse pension kõrgema kategooria ja grupi järgi, kui tööline selles astmes vähemalt neli kuud töötanud on; vastasel korral aga järgmise madalama astme järgi, milles tööline töötanud.

Samadel alustel arvatakse välja aastapalk ka neis ettevõtetes, mis aasta ringi tegevuses ei ole.

B. Eilman (stp): Kordan II lugemisel tehtud parandus-ettepanekut — võtta § 4-da esimese lõike juurde sõnade järele: „295 päeva palganorm“ järgmine selgitav lause: „ühes vastava tükitöö-, tehaste- töökoja või muu lisatasuga“. Ma arvan, et siin ei tarvitse seda pikemalt enam seletada, sest II lugemisel ma juba tähendasin, et kui see paragrahv nii vastu võetaks, nagu ta II lugemisel vastu võeti, siis saaksid need töölised, kes pensioni peale lähevad, selle läbi kahju.

Juhataja **A. Rei**: Aruandja lõpusõna ei tarvita. Panen rkl. Eilman'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 21 häält, vastu 25 häält, seega tagasi lükatud.

Panen § 4-da II lugemisel vastuvõetud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 4 on nähtava enamusega vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 5, § 6 ühes tabeliga nr. 1, §§ 7—9, § 10 ühes tabeliga nr. 2 ja §§ 11—27.

§ 5. Tööliste kategooriate ja gruppide palganormide üldise muutmise korral muutuvad vastavalt ka kõik käesoleva seaduse põhjal varem määratud pensionid.

§ 6. Pensioniõiguse omandavad isikud, kes kakskümmend viis aastat töötanud käesoleva seaduse § 1. näidatud pensioniõigust andvas asutuses või ettevõttes, kui nad kuuskümmend aastat vanaks saanud (tabel nr. 1)

Isikud, kes nooremalt töölt lahkunud, saavad pensioni kuuekümnendast eluaastast

peale. Kui pensioni väljateeninud isikud enne kuuekümnendaastaseks saamist haiguse või vigastuse tõttu töövõime kaotanud, saavad nad pensioni ka varemalt; kui nad aga enne kuuekümnendaastaseks saamist surevad, saavad pensioni nende perekonnad.

Tabel nr. 1.

Väljateenitud aja eest määratava pensioni ja saadud palga vahetõrks protsentides.

1	2
Teenistuse kestus.	Pension suurus protsentides.
25 aastat	55
26 „	58
27 „	61
28 „	64
29 „	67
30 „	70

§ 7. Isikutel, keda käesolevas seaduses näidatud korras tõkestatud haiguste tõttu teenistusest vabastatakse, lüheneb pensioni väljateenimise aeg ja suureneb pensioni määr (§§ 9—13).

Terveksaamisega lõpeb haiguse puhul määratud pensioni maksmine.

§ 8. Käesolevas seaduses näidatud haiguste hulka ei kuulu õnnetusjuhtumise tagajärjel tekkinud haigused ja vigastused, mil puhul pensionimaksmist toimitakse eriseaduse põhjal, samuti ka meelega sünnitatud haigused ja vigastused.

§ 9. Haigused, mis pensioni väljateenimise aja lühendamist õigustavad, jagunevad kahte liiki:

a) rasked parandamata haigused, mis töö jätkamise võimatuks teevad ja ühtlasi ka alalist kõrvalabi nõuavad;

b) haigused, mis töö jätkamise küll võimatuks teevad, kuid alalist kõrvalabi ei nõua.

§ 10. § 9. p. a all nimetatud haiguste põhjal töölt vabastatud isikutele, kes viis aastat on töötanud, määratakse pension 35 protsendi suuruses aastast palgamäärast. Iga järgneva aasta eest, kunni kolmekümne aastani, viimane ühes arvatud, suureneb pension 2% võrra aastast palgamäärast (tabel nr. 2).

Tabel nr. 2.

Haiguste tagajärjel töölt vabastatud isikutele määratava pensioni ja saadud palga vahekord protsentides.

1	2		3
	Pensioni suurus protsentides, haiguste tagajärjel, mis on näidatud:		
	§ 9 p. a	§ 9 p. b	
5 aastat	35		
6 „	37		
7 „	39		
8 „	41		
9 „	43		
10 „	45		35
11 „	47		37
12 „	49		39
13 „	51		41
14 „	53		43
15 „	55		45
16 „	57		47
17 „	59		49
18 „	61		51
19 „	63		53
20 „	65		55
21 „	67		57
22 „	69		59
23 „	71		61
24 „	73		63
25 „	75		65
26 „	77		67
27 „	79		69
28 „	81		71
29 „	83		73
30 „	85		75

§ 11. § 9. p. b all nimetatud haiguste põhjal töölt vabastatud isikutele määratakse pension 10-aastase töötamise eest, täieliku tööjõu kaotuse puhul 35% suuruses aastasest palgamäärast. Iga järgneva aasta eest kuni kolmekümne aastani, viimane ühes arvatud, suureneb pension 2% võrra aastasest palgamäärast (tabel nr. 2).

Osalise tööjõu kaotuse juures määratakse pension vastavalt tööjõu kaotuse protsendile sellest pensionimäärast, mida tööline õigustatud oleks saama käesoleva paragrahvi esimese lõike järele täieliku tööjõu kaotuse puhul, kuid mitte vähem, kui tema § 6. järgi õigustatud saama.

§ 12. Eesti kodanikkudel, kes vabariigis vähemalt üks aasta sarnases asutuses või ettevõttes on töötanud, mis käesoleva seaduse järgi pensioniõiguse annab, võetakse töötamisaja väljaarvamisel arvesse aeg, mis nad enne 15. nov. 1917. aastat on neis asutustes või ettevõtetes töötanud, kui see töö oli

praegusel Eesti vabariigi territooriumil või niisugusel raudteel, mis praegusest Eesti vabariigi maa-alast läbi käis.

§ 13. Aeg, mil tööline, kes käesoleva seaduse järgi õigustatud pensioni saama, Asutava Kogu või Riigikogu liige oli, võetakse arvesse pensioni määramisel.

Samuti võetakse arvesse ka aeg, mis mööda saadetud sarnases teenistuses, mis riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse järele pensioniõiguse annab.

Töötamisaja juurde ei arvata aega 15. nov. 1917. a. kuni 11. novembrini 1918. a.

§ 14. Nende asutuste ja ettevõtete töölised, mis aasta ringi ei tööta, võetakse pensioni määramisel arvesse ainult aeg, mis ettevõtte või asutus tõelikult töötanud on. Kui seda võimalik ei ole täpselt kindlaks määrata, siis võetakse arvesse iga aasta kohta selle ettevõtte keskmine töötamise aeg.

§ 15. Isikutele, kellel õigus on pensioni saada käesoleva ja mõne teise seaduse järgi, maksetakse välja see pension, kumb neist kahest suurem.

Endised kaitseväelased ja nende perekonnad, kes saavad pensioni rahvaväelaste ja nende perekondade pensioniseaduse järgi, niisama ka lesknaised, kes saavad pensioni mehe teenistuse eest, võivad pensioni saada ka käesoleva seaduse järgi.

§ 16. Töölised, kes vähemalt kaheaastase töötamise järele töölt lahkuvad haiguse pärast, mis töö jätkamise võimatuks teeb, kuid alalist kõrvalabi ei nõua, saavad ühekordset toetusraha poole aastapalga suuruses, kui neil ei ole pensioniõigust.

§ 17. Töölised, kes vähemalt kaheaastase töötamise järele töölt lahkuvad haiguse pärast, mis töö jätkamise võimatuks teeb ja alalist kõrvalabi nõuab, saavad ühekordset toetusraha kolmveerand aastapalga suuruses, kui neil ei ole pensioniõigust.

§ 18. Need töölised, kes töölt lahkudes ühekordset toetusraha said ja uuesti tööle asuvad, ei saa teistkordse töölt lahkumise puhul enam §§ 16. ja 17. ettenähtud ühekordset toetusraha.

§ 19. Käesoleva seaduse järgi maksetakse pensioni või ühekordset toetusraha ka nendele töölistele ja nende perekondadele, kes enne käesoleva seaduse maksmapanemist töölt lahkunud või surnud, kui need töölised ja perekonnad käesolevas seaduses tähendatud pensioni saamise nõuetele vastavad.

§ 20. Tööliste töötamisaja kindlaksmääramiseks on käesolevas seaduses nimetatud ettevõtete ja asutuste juhatused kohustatud tööliste töötamislehti pidama, kuhu üles märgitakse tööle astumise aeg ja palgatingimu-

sed, samuti ka töölt lahkumise aeg. Töölt lahkumise korral antakse töötamisleht tööliste kätte. Uuesti tööle astumise korral on tööline kohustatud, kui ta endist töötamisega soovib arvesse võtta pensioni välja teenimise aja väljaarvamisel, töötamislehte ettevõtte või asutuse juhatusel andma järgneva töötamisaja ja palgatingimiste ülestahendamiseks. Töötamislehe vorm kinnitatakse töö- ja hoolekandeministri poolt.

§ 21. Veneaegse töötamisaja kohta annab tunnistuse asutuse või ettevõtte juhatus, kui see töötamisaeq temale teada on. Kui aga see töötamisaeq asutuse või ettevõtte juhatusel teadmata, siis on tööline ise kohustatud sellekohased tõendused asutuse juhatusel esitama, kes nende tõenduste põhjal vastava tunnistuse välja annab, selles tunnistuses ettepanud tõendusi ära tähendades.

§ 22. Pensioni ja ühekordset toetusraha tööliste perekondadele maksetakse riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 32.—40. p. a. ja §§ 41.—42. esimeses lõikes ja § 43. näidatud alustel.

§ 23. Tööline, kes soovib töölt lahkudes töötamisaja eest pensioni või ühekordset toetusraha saada, esitab sellekohase sooviavalduse kas suusõnaliselt või kirjalikult selle asutuse või ettevõtte juhatusel, kus töölt lahkujat töötanud, teatades ühtlasi oma elukohta ja Eesti panga osakonda, kust ta pensioni soovib saada. Suusõnalise pensioni saamise sooviavalduse puhul seab asutus, kellele sellekohane soov avaldatud, kirjaliku protokollu kokku.

Kõik paberid, mis käivad pensioni või ühekordse toetusraha määramise kohta, nagu palvekirjad, protokollid, tõendused, tunnistused, ärakirjad, teated jne. on tempelmaksust, kantseleimaksust ja teistest maksudest vabad.

§ 24. Eelmises paragrahvis tähendatud korras esitatud pensioni või ühekordse toetusraha saamise palvele antakse edaspidine käik, nagu see riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 45.—54. näidatud isikute kohta, kes teenistusest lahkunud väljateenitid aja või haiguse puhul, ainult selle vahega, et § 49. tähendatud pensioni komisjonist osa võtma kutsutakse sel puhul, kui neis komisjonides arstlikule läbivaatusele tulevad töölised, peale selles paragrahvis nimetatud isikute hääleõigusliku liikmena ka vastav töökaitse komisjar, kes komisjonile esitab oma arvamise edaspidise töö jätkamise võimaluse üle, samuti ka selle üle, kuivõrd haigust õnnetujuhtumise või üldse töötingimiste tagajärjeks võib lugeda.

Kui komisjon selgusele jõuab, et haigus on tingitud õnnetujuhtumisest, siis lõpeta-

takse pensioni määramise asi käesoleva seaduse järgi ja esitatakse korras, nagu see ette nähtud tööliste õnnetujuhtumiste korral kindlustamise kohta käivates määrustes.

§ 25. Riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 55.—66. ettenähtud korras lahendatakse ka töö või pärast töölt vabastamist, niisama ka pensionisaamise ajal surnud isikute perekondade pensioni ja ühekordse toetuse saamise palved ainult selle vahega, et §§ 55., 60. ja 62. nimetatud palveid võib ka suusõnaliselt esitada, kusjuures suusõnalise palve kohta sellekohane kirjalik protokoll kokku seatakse.

§ 26. Edasikaebuse kord pensioni komisjoni otsuste peale, kui ka edaspidine asjakäik on samane, nagu see ette nähtud riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 67.—80. ainult selle vahega, et nimetatud seaduse § 70. ettenähtud pensioni peakomisjoni koosolekust osa võtma kutsutakse hääleõigusliku liikmena töökaitse osakonna juhataja või tema asetäitja käesoleva seaduse § 24. näidatud asjaolude selgitamiseks.

§ 27. Käesolevas seaduses ettenähtud pensioni määramine, samuti ka pensionide ja ühekordsete toetusrahade väljaandmine ning pensioni maksmise katkestamine ja lõpetamine sünnib riigi ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse §§ 81.—104. ettenähtud korras.

Juhataja **A. Rei**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

6. Riigi põlevkivitööstusele maa sundvõõrandamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, §§ 1 ja 2.

Riigi põlevkivitööstusele maa sundvõõrandamise seadus.

§ 1. Kohtla ja Kukruse kaevanduste ning ringraudtee alla võõrandatakse riigi põlevkivitööstusele Viru maakonnas Järve vallas: „Iili nr. 24-b“ talu maast 1,554 hektaari ja „Kokamardi nr. 5-a“ talu maast 1,648 hektaari, kokku 3,202 hektaari, ühes päraldustega.

§ 2. Sundvõõrandamine sünnib korras, mis ette nähtud tsiviilseaduse (S. K. X. k. I jagu) §§ 577—593.

7. Eesti maapanga põhikiri — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja A. Jürman (loeb):

I. Üldised määrused.

§ 1. „Eesti Maapanga“ ülesandeks on põllumajanduse edendamiseks pikaajalise laenu andmine põllumajanduslike kinnisvarade pantimisel.

J. Jans (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Teen ettepaneku, maapanga põhikirja § 1. vastu võtta järgmisel kujul: „Maapanga ülesandeks on korraldada põllumajanduslikku krediiti Eesti vabariigis.

Märkus: Maapank võib ka omavalitsuse asutustele pikaajalist laenu anda.“

Ma põhjendan oma ettepanekut järgmiselt. Nagu ma elmisel maapanga põhikirja arutamise koosolekul siit kõnetoolilt Riigikogule ette kandsin, on rahvasteliidu rahaasjanduslikud eksperdid, keda meie Vabariigi Valitsus oli Eestisse palunud, et meie majandusliku ja rahandusliku seisukorra kohta oma arvamist avaldada ja selle tervendamiseks ettepanekuid teha, leidnud, et kõigepealt tuleb Eesti pank reorganiseerida; teda on tarvis muuta iseseisvaks emissiooni keskpangaks ning raha tsirkulatsioon üle viia kindlale alusele. Selleks otstarbeks on nimetatud eksperdid ettepaneku teinud, mille mina läinud koosolekul siin ette lugesin, nimelt, et Eesti panga portfell tuleb karmi revideerimise alla võtta, sealt välja heita kõik laenu ja vekslid, mille tasumist arvatakse 10 kuu jooksul mitte oodata võivat. Peale selle on ju meil veel mitmesugusel muul alal põllumajanduslik krediit laokil, mida tingimata tarvis on korraldada, ja mina arvan, et praeguse maapanga asutamisega on selleks juhused ja võimalus olemas, et meie agraar-krediiti üldiselt korraldada. Niisugusel kujul aga, nagu maapank rahaasjanduse komisjoni ettepaneku järgi on kavatsatud, sellest üldisest agraar-krediidi korraldusest juttu ei ole. Kõik sennised krediidid jäetakse korraldamata. Eriti jäetakse korralagedusesse meie riigi keskpank jne. See on täiesti võimatu ja lubamatu nähtus ja toob meile ligemal ajal kindlasti rahandusliku krahhi kaela, ja sellepärast leian mina, et maapank peaks oma ülesandeks tegema mitte ainult põllumajanduse edendamiseks pikaajalise laenu andmise põllumajanduslike kinnisvarade pantimisel — see on, õige piiratud alal — vaid tema peaks omale otsekohe ülesandeks seadma meie agraar-krediidi korralduse üldse.

Muidugi, § 1-ses ei ole veel konkreetselt midagi ära tähendatud, mil viisil see korralda-

mine peaks sündima, kuid juba § 1-sest on tarvis peale hakata maapanga põhikirja järjekindlalt parandama ja selleks otstarbeks olen mina oma ettepaneku teinud.

Mina leian, et kui § 1. niisuguses redaktsioonis vastu võetakse, nagu mina ette olen pannud, siis tuleks § 2. kustutada, kuna see niisugusel korraldusel täiesti üleaaruseks jääks.

See oleks kõik, mis minul § 1. kohta öelda on.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Rkl. Jans'i ettepaneku järgi, nagu see mul meelde jäi, oleks § 1 redigeeritud sel kujul, et maapank ei annaks üksi välja pikaajalisi hüpoteekarlaene, vaid üldse tahaks härra Jans maapanga kaudu korraldada üldises mõttes agraar-krediite. Selle vastu töin ma näiteid ette juba seaduseelnõu pealkirja juures ja ka esimesel lugemisel. Mina tähendasin, et sarnase üldise maakrediidi või põllumajanduslike krediitide korraldamist maapanga kätte anda kogu ulatuses ei ole võimalik, siis kaotaks maapank, kui hüpoteekaripank, oma võimu. Meie ei või harilikke põllumajanduslike krediitide väljandmist koondada maapanga kätte, sest meie teame, et põllumajanduslike jooksvaid krediite on Eesti pangast välja antud umbes 400 miljonit. Võib olla annab Eesti pank tulevikus veel neid lühemaajalisi laene välja ja see oleks ka loomulik, sest maapank vekslilaene välja andma ei hakka ja sellepärast lühiajalisi vekslilaene, mis Eesti pank välja andnud põllumajanduse ala finantseerimiseks, ei või kõiki maapanga kätte üle tuua. Niisamuti ei saa üle tuua maapanga kätte kõiki laenuühisuste laene, mis üle maa laiali laotatud ja mida võime lugeda põllumajanduse alal finantseerimiseks. Maapanga tegevus on piiratud hüpoteekarlaenudega ja tema ei saa välja anda isiklikku laenu.

Komisjoni nimel härra Jans'i ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja A. Rei: Hääletamisele tuleb rkl. Jans'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 1. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 2. Panga tegevus ulatab üle terve vabariigi, välja arvatud linnade ja alevite piirkonnas asuvad maa-alad.

J. Jans (stp): § 2. juures kerkib üles küsimus, — aga kui põllumajandusliku iseloomuga majapidamisi leidub alevite ja linnade piirides, kas neid arvesse ei võeta? Nagu teada, on terved mõisad mitme linna administratiivpiirkonnas, samuti on ka alevite piirkonnas põllumajandusliku iseloomuga majapidamisi olemas. Arusaamatu on, miks need majapidamised peavad maapanga laenu saamisest välja arvatud olema ainult sellepärast, et nad linna või alevite piirkonnas asuvad. Minu arvamise järgi on mõistlik piiramise põhimõte see, kui öeldakse, et maapank annab laenu ainult põllumajanduse edendamiseks. See põhimõte on § 1-ses üles seatud, kuid § 2-ga viiakse mingisugune kunstlik, ilma loogilise aluseta printsiip sisse ja eraldatakse mõned põllumajapidamised hüpoteekarlaenu osasaamisest. Mina ei leia kuskil maailmas niisugust veidrat vahetegemist linnade ja alevite vahel nagu meil, kus asi nõnda välja kujunenud, et linnad ja alevid ühe osa tegelaste arvates mingisugused pidalitõbised on, keda kuidagiviisi maa kogukondades asuvate inimestega kokku puutuda ei või lasta. Mina leian, et see põhimõte on täiesti vastu võtmatu. On arusaamatu, miks oli tarvis öelda, et panga tegevus ulatab üle terve vabariigi. Selle lause ülevõtmine oli tähtis Vene ajal, kui oli olemas pankasid, kelle tegevus ainult teatud kubermanguga seotud oli. Eesti on aga niivõrd väikene, et ei ole mõtet panga tegevust piirata mingisuguse kreisipiiriga.

Mina teen ettepaneku, § 2 välja jätta, kuid kui seda ettepanekut vastu ei võeta, siis § 2-ses lõpuosa „välja arvatud linnade ja alevite piirkonnas asuvad maa-alad“ välja jätta.

Juhataja A. Rei: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Siin on mõeldud, et maapank finantseerib ainult neid ettevõtteid, mis väljaspool linnade ja alevite piire on, kuna linnade hüpoteekpank on olemas ja nendele ettevõtetele laenu annab, mis kuuluvad selle linna hüpoteekpankade tegevuse piirkonda. Sellepärast leidis komisjon, et ei ole tarvis maapanga tegevust laiendada ka linnade ja alevite kohta, seda rohkem, et siis võiks maapangast laenu valguda võib olla linnade majade alla, ja maa saaks selle läbi kannatada. Kuna aga nüüd linna hüpoteekpankad on olemas ja need juba töötavad, siis ei ole tarvis, et maapank hakkaks finantseerima ettevõtteid linnade piirkonnas.

Juhataja A. Rei: Rkl. Jans'i poolt on ettepanek, § 2. välja jätta ja kui see vastu

võetav ei ole, siis välja jätta § 2. teine pool. Esimene ettepanek, kui puht eitav ettepanek, iseseisvalt hääletamisele ei saa tulla. Iseseisvalt tuleb hääletamisele ettepanek, et § 2. teine osa välja jätta. (Hääletatakse.) Ettepanek on saanud poolt 14 häält, vastu 23 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen § 2. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2. vastu võetud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 3—5.

§ 3. Pank allub Vabariigi Valitsusele rahaministri kaudu.

§ 4. Pangal on oma pitser vabariigi vapiga keskel ja viimast ümbritseva panganimetusega.

§ 5. Pangale esitatud palved ja kõik tema tegevusse puutuv kirjavahetus on tempelmaksust vabad.

Aruandja A. Jürman (loeb):

II. Panga kapitaal, kulud, kontroll ja aruandmine.

§ 6. Panga kapitaal koosneb:

a) 200 miljoni marga suurusest põhikapitaalist, milleks 100 miljonit marka panga tegevuse algusel riigisummadest määratakse, kuna 100 miljonit marka kogutakse § 104. p. a ja c ettenähtud laenude ja väljaostu võlgade tasumiseks tagasimakstud summadest;

b) tagavarakapitaalist, mis moodustatakse panga ja tema asunduslaenude ja väljaostu võlgade osakonna puhaskasust.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! § 6. juures võetakse põhimõttelik alus sellele maapangale. Nagu teada alustati see pank esialgses eelnõus kui vastastikusel vastutusel töötav pank. See põhimõte lükati arusaadavalt juba 1½ aastat tagasi komisjoni poolt tagasi ja selle asemel seati see pank kui riiklik pank üles. Minu erakonna arvamine oli selles asjas, et sarnane pank, riiklik pank pole vastuvõetav, kui riik vastutab kogu oma varandusega pantkirjade eest. Vastuvõetav oleks see, et meie maapank asutatakse nii, nagu Eesti pank asutati, nimelt aktsiapangana. Esialgu oleksid kõik aktsiad riigi käes ja pärast, kui meil kutseseisuslikud organisatsioonid põllumajanduse alal tekivad, siis need aktsiad pärast läheksid nende asutuste kätte. Nagu meie pärast näeme, on siin § 15. juures minu arvates väga hädaohtlikku teed käidud, nimelt et pantkirjade eest vastutab riik kõigi tema päralt olevate varandustega, see on meie arvates riigi emissiooni õiguste kitsenda-

mine, sest iga emissiooni juures tuleb arvestada ka nende pantkirjadega ja ka sellega, et need on kindlustatud varandustega. Aga et need varanduste omanikud vastastikusel alusel ei ole vastutavad, siis see vastutus iseenesest ei ole. Ma teeksin ettepaneku, see paragrahv komisjoni tagasi anda, et pank ümber konst-rueeritaks aktsiapanga alusel. Teades aga, et erakondade enamus selle seisukohaga ei lepi, sest komisjonis olen ma selle ettepaneku teinud, ma seda ettepanekut ei tee. Ma tahtsin ainult seletada, mispärast meie erakond selle paragrahvi poolt hääletada ei saa.

J. Jans (stp): Mul oli au juba siit kõne-toolilt seletada, et maapanga põhikiri nii puu-dulikult on kokku seatud, et teda täitsa võimatu peaks olema vastu võtta. Kuna aga nähtavasti Riigikogu rühmade enamus on otsustanud teda läbi pressida, siis ei jää mul midagi muud üle, kui sellele põhikirjale võimalikult parandusi katsuda teha, et teda vähegi tehniliselt vastu-võetavaks teha. Igal tingimusel ma pooldan seisukohta, et § 6. ja järgmised, öieti peatükk II kunni lõpuni komisjoni tagasi antaks kaal-miseks ja kooskõlastamiseks. Ma juhin, enne kui ma oma ettepaneku teen, veel tähelepanu järgmiste just tehnilist iseloomu põhikirja puu-duste peale. Mida võime meie konstateerida peatükk II? Peatükk II kannab pealkirja: „Panga kapitaal, kulude kontroll ja aruand-mine“. Kes vähegi panga tegevusega ja pan-kade põhikirjadega tuttav on, peab imestama, mispärast siin kõik niisugused asjad on segi aetud, mis iseenesest lahushoidmist nõuavad, et panga tegevus korralik võiks olla. Kui meie loeme seda peatükki, siis meie leiame, et sinna on palju rohkem pandud, kui pealkiri ütleb. Siin on igast panga põhikirja osadest para-grahve kokku toodud. Selle peatüki esimeses paragrahvis, § 6. räägitakse panga põhikapitaal-ist, § 7. räägib ka põhikapitaalist, kuid sama § 7. märkuses määratakse, kuhu 50% põhikapitaali võib panna. Siis räägitakse § 8. tagavara kapitaali tarvitamisest, mida veel olemas ei ole. § 9. räägitakse ametnikkudele maksetavast lisa-tasust. § 10. on hoopis teisest operist, sest siin räägitakse juba pantkirjade väljaandmisest, kuna iga teise olemasoleva kultuurriigi panga põhikirjades on pantkirjade väljaandmisele pü-hendatud täiesti eriline täpselt maksvate nota-riaal- ja tsiviilseadustega kooskõlastatud pea-tükk. Meil on muuseas selles suhtes eeskujuli-kult väljatöötatud mõisnikkude krediitseltside põhikiri ja sealt oleks minu arvamise järgi või-nud meie maapanga põhikirja sepitsejad jul-gesti maha tõlkida, siis oleksime meie notariaal-ja tsiviilseadustele vastavad paragrahvid saa-nud, kuna need paragrahvid, mis siia maa-

panga põhikirja on paigutatud, on allpool iga-sugust kriitikat.

Siis on § 10. märkuses ära määratud, mis-sugused pantkirjad on, ja § 11. on öeldud, et panga pantkirju võetakse vastu kõigi riigi asu-tustega tehtud lepingute ja kohustuste kind-lustamiseks. §§ 10 ja 11 oleksid eriti tähele-panu vääriwad paragrahvid selles mõttes, et § 10. järgi annab pank pantkirju välja tarviduse järgi, kuna § 11-da järgi võib neid pantlehti viia riigiasutustesse, riigipanka ja selle eest sealt raha saada. Järelikult maapank võib meie riiki kurnata pantkirjade näol niipalju kui tahab. Peale selle on § 15. järgi pantkirjade kapitaal ja protsendid kindlustatud ka kõigi riigi päralt olevate varandustega. Edasi leiame meie § 16., et panga administratsiooni ja operatsiooni ku-lud kaetakse panga tuludest jne. § 17. on rää-gitud panga aasta aruandest, samuti ka § 18. § 20. puudutab arvepidamise korda, aga siin ei ole midagi muud öeldud, kui et panga arve-pidamise ja aruandmise korra kinnitab raha-minister kokkuleppel riigikontrolööriga. Minu arvamise järgi on panga arvepidamine ja aru-andmine niisugune tähtis asi, mis peaks üksik-asjalikult põhikirjas normeeritud olema, sest millest siis muidu on kõik need panga skandaa-lid tulnud, kui just sellest, et panga arvepida-mise ja aruandmise alal ei ole olnud korda, olgugi et põhikirjas määrused olid. Nüüd aga tahetakse üht niisugust panka asutada, mille põhikirjas üldse mingisugust korda ette nähtud ei ole.

Ma juhin tähelepanu veel selle peale, et selle peatüki alla on viidud asju, mida normeeritakse ka teistes peatükkides, nimelt peatükk kolmandas räägitakse ka pangaope-ratsioonidest ja pantlehtedest. Näiteks § 27. ütleb, et laenuid antakse välja panga pantkirjade näol nende nime väärtuses ja mitte vähem kui 20.000 marga suuruses. Siin on üldse nagu pudru ja kapsad mitme-sugused asjaolud segi visatud, nii et üldse terve see põhikiri tehniliselt täiesti saamatu on. Kui aga need paragrahvid siiski üksikult vastu võetakse, siis peaks neid vähemalt kirjatehniliste nõuete järgi grupeeritama, et ühesisulised paragrahvid kuuluksid ühe pea-tüki alla ja teisesisulised paragrahvid kuuluksid teise peatüki alla. Siin ei ole sellest aga midagi näha. Edasi, § 6. öeldakse, et panga põhi-kapitaal koosneb: a) 200 miljoni marga suuru-sest põhikapitaalist, milleks 100 miljonit marka pangategevuse algusel riigisummadest mää-ratakse, kuna 100 miljonit marka kogutakse § 104. punkt a ja c-s ettenähtud laenude ja väljaostuvõlgade tasumiseks tagasimakstud summadest, b) tagavarakapitaalist, mis moo-dustatakse panga ja tema asunduslaenude ja

väljaostuvõlgade puhaskasust. Kuid maailmas on ikka nii, et kui räägitakse põhikapitaalist ja öeldakse, et panga põhikapitaal on 200 miljonit marka, siis peaks pangal ka see kapital olema, et ta võiks panga operatsioonide eest vastutada ja usaldust panga vastu võita, garantiiks olles, et panga operatsioonide äparduste korral panga kliendid ei kannata. Siin aga § 6-das räägitakse, et panga põhikapitaal on 200 miljonit, kuid tegelikult seda rohkem ei ole kui 100 miljonit, mis sisse maksetakse panga tegevuse algusel, kuna teist 100 miljonit marka hakatakse alles koguma. Võib aga juhtuda niiviisi, et pangajuhid viletsad mehikesed on ja siis ei ole ette näha, et see 100 miljonit marka sinna üldse kokku kogub, vaid võib olla tuleb kohe esimesest päevast peale esimest 100 miljonit marka kulutama hakata. Nii on lugu § 6-daga, mis mingisugust usaldust panga vastu ei ärata, kuid mis aga peaks andma kindlustuse, et panga kliendid panga läbi kahju ei saaks. Rahanduse ala on usalduse ala. Kui panga põhikiri lubab kahtlasi operatsioone toimetada, siis mitte keegi, kellel omal raha on, sinna teda hoiule tooma ei tule, vaid tulevad ainult need, kes panga kassasse käppa tahavad põhja lüüa ja sealt võtta. Eesti maapank ei või niisugune rahaasutus olla, kuhu keegi oma raha ei või usaldada, vaid kust ainult raha tahetakse saada. See oleks riigi varastamise organisatsioon või asutus, aga mitte pank, kui niisuguselt seisukohalt tema peale tahtetakse vaadata. Ma leian sellepärast, et § 6 niisugusel kujul mingil viisil vastuvõetav ei või olla. Ma juba tähendasin siit kõnetoolilt selle peale, et maapangad või üldse iga panga tegelased ja juhatus peavad inimesed olema, kellel vastutustunne on, kes panka juhima hakkavad selle sihiga, et teda hästi juhtida ja et usaldust panga vastu võita. Selleks on kõigepealt tarvis, et neil inimestel põhikirja näol kindlad eeskirjad oleksid, et nad ei võiks sarnaselt tegutseda, nagu senni on Eesti pangas tehtud, et jaotatakse aruta ja otsata raha välja, missuguse jagamise eest ükski direktoritest pärast vastutav ei tahtnud olla.

§ 7. ütleb otsekohe, et panga põhikapitaal tegutseb kõigis panga talitustes ja temast kaetakse kõik kahjud, mida tagavarakapitaalist katta ei suudeta. Neid kahjusid võib piiramata olla, põhikapitaal võib välja antud saada, kuna selles põhikirjas ette nähtud ei ole, nagu muidu harilikku pankade põhikirjades, et kui põhikapitaalist on 1/10 või 1/5 osa kadunud, meie pankades vist võib määruste järgi üks viiendik kadunud olla, siis peab pank likvideeritama, aga maapank võib nähtavasti oma põhikapitaalist viimase penni välja

anda ja teda ei likvideerita mitte, sest riik annab jällegi oma summadest juurde, kui tal muidugi neid sel ajal olla võib.

Ma leian, et härra Hasselblatt'i poolt avaldatud seisukoht, et meie maapank ei peaks olema mingisugune seen, või kuidas seda öelda, kraan riigikassa küljes, vaid et tal peaks kultuurimaa panga iseloom olema, et tal oleks kindlasti piiratud vastutus ja oleksid piiratud summad tarvitada. Just selle piiratud oleku tõttu sunnitakse panga juhte panga käsutada olevaid summasid hästi kasutama, mis on ainus tee panga vastu usalduse äratamiseks. Nii on see igalpool maailmas, kus millalgi seda ei ole, et riik piiramata iga-suguse panga tegevuse eest vastutab. Sellepärast arvan mina, et maapank peaks organiseeritud olema aktsiapanga kujul. Ma olen kaalunud küsimust, kas ei tuleks teda kujundada vastastikusel alusel, nimelt samasel alusel, nagu meie krediitühisused tegutsevad, nii et laenajad ise vastastikku oma varandusega vastutaksid jne. Kuid praegu on meie maaomandus nii tükeldatud ja juriidiliselt mitmekesiselt arenenud, et vastastikusel alusel maapanka käima panna tekitaks ülesamatuid raskusi.

Ma leian, et kõige otstarbekohasem maapanga kuhu oleks aktsiapank ja teeksin järgmise ettepaneku, mida minu arvates tuleks komisjonis läbi kaaluda. Panen ette, maapanga põhikirja teise peatüki pealkiri järgmiselt redigeerida: „Maapanga kapitaaliid ja nende mahutus.“ Peale selle võtta § 6. asemele järgmised paragrahvid:

„Maapanga põhikapitaal on 100.000.000 marka, millest panga tegevuse avamisel sisse makstud peab olema 75 miljonit marka, kuna 25 miljonit marka kogutakse hüpotekaarlaenu võtjate maapanga osanikkudeks astumise teel. Maapanga põhikapitaali võib rahaministri loaga suurendada.

Maapanga põhikapitaal on jagatud 200.000 aktsiasse, millest 75% peab olema riigi ja omavalitsuste käes.“

Edasi veel järgmine:

„Maapanga põhikapitaal peab olema kindlustatud:

1. Vähemalt veerandis osas väärtmetallidega ja muude nendele vastavate väärtustega.

2. Kunni ühe veerandini maapanga asukohaks määratud liikumata varandustega ehk vabariigi piirides asuvate kinnisvarade, välja arvatud vabrikute ja tehaste hooned, esimeste obligatsioonidega, mille nimeline väärtus ei ulata üle 1/2 panditud kinnisvara hinnast.

3. Kunni 50% põhikapitaalist võib mahutatud olla maapanga poolt väljaantavatesse pantkirjadesse, ehk peab seisma sularahana

Eesti pangas, või olema välja laenatud mitmesuguste obligatsioonide ja muude kindlate väärtpaperite kindlustusel.

Maapangal on õigus raha protsendita või protsendi eest hoiule võtta kunni oma põhikapitaali $\frac{1}{2}$ väärtuseni. Hoiulevõetud summadest peab vähemalt $\frac{1}{4}$ olema hoiul sularahana Eesti pangas. Ülejäänud osas võib ta välja laenatud olla väärtpaperite kindlustusel, mille liigid maapanga juhatuse ettepanekul kindlaks määrab rahaminister.“

Veel järgmine paragrahv:

„Maapank on kohustatud oma kasudest tagavarakapitaali koguma kunni täie põhikapitaali väärtuseni. Tagavarakapitaal võib mahutatud saada selle põhikirja §§ p. 3. ja eelmiste paragrahvides ettenähtud viisil.

Maapangal on õigus pantkirju välja anda kunni 30-kordse maapanga põhi- ja tagavara kapitaali väärtuseni, misjuures väljaantud pantkirjad peavad olema kindlustatud liikumata varanduste peale ingroseeritud esimeste obligatsioonidega, mitte üle $\frac{2}{3}$ varanduse hinnatud väärtusest, või omavalitsuse asutuste võlakohustustega. Maapanga pantkirjade koguväärtus ei või olla suurem tähendatud obligatsioonide ja võlakohustuste nimelise väärtuse kogusummast. Samuti ei või maapanga pantkirjade protsent suurem olla nende kindlustuseks antud obligatsioonide protsendist“. Ma lisan oma ettepaneku seletuseks juurde, et minu ettepanek on konstrueeritud Prantsuse agraarpanga põhikirja eeskujul, arvesse võttes Saksa agraarpankade põhikirju, nii et ta otsekohe maha kirjutatud ei ole, vaid on oludele vastavalt kokku seatud. Üldse on kõik minu ettepanekud tehtud Prantsuse agraarpanga, samuti ka Saksa agraarpankade põhikirjadest välja minnes. Nimelt Prantsuse agraarpank, nagu mul juhul oli siit tähendada, töötab ligikaudu samades oludes, nagu see meie juures praegu maareformi läbiviimise tagajärjel kujunenud. Pantkirjade kohta käivad normid minu ettepanekutes vastavad meie mõisnikkude krediitseltside põhikirjadele. Need viimased on selles mõttes väga täpselt ja otsarbekohaselt välja töötatud. Kui nüüd komisjoni aruandja minu ettepanekute vastu vaidleb, siis peaks ta kõigepealt ära näitama, et nad meie oludele vastavad ei ole. Ei saa mitte nii puiselt võtta Vene talurahva põllupanga põhikirja ja sealt igasuguseid asju maha kirjutada, jättes arvesse võtmata olusid niisugustena, nagu nad vahepeal on kujunenud. Ma põhjendan oma ettepanekut panga operatsioonide kohta järgmiselt: Ma ei lähe kommertsbankade alusele, vaid võtan maapanga tegevuse aluseks need seisukohad, mis maksavad praegu Prantsuse agraarpanga ja Saksa agraar-

pankade juures. Ma teen ettepaneku, § 6. ja järgmised rahaasjanduse komisjoni tagasi anda ühes parandustega.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Rkl. härra Hasselblatt'i poolt tõsteti põhimõtteline küsimus üles § 6-da juures, et maapanka moodustada mitte riigipanga, vaid aktsiapanga kujul, ning sellega ühes tuleks ka põhikiri ümber töötada. See küsimus oli komisjonis arutusel ja iseäranis alamkomisjonis ei leidunud peale härra Hasselblatt'i ühtki häält, kes selle poolt oleks olnud, et maapanka aktsiapangana luua. Iseäranis seisid selle vastu just need, kes kuulusid neisse ridadesse, kuhu härra Jans kuulub, sellepärast ei ole mõtet seda paragrahvi komisjoni anda. Mis puutub härra Jans'i ettepanekusse, siis peab kahjuks ütleva, et härra Jans maapanga põhikapitaali tähtsusest võõriti aru saab. Tema näeb selles nagu pea pangajõudu ja sellega, nagu ma eelmisel lugemisel juba tähendasin, segab härra Jans ära hariliku panga ja hüpoteekarpanga mõisted. Ma pean ütleva, et Saksa maal on palju hüpoteekarpanku, kus mitte pennigi põhikapitaali ei ole, kuna põhikapitaalis ei seisa hüpoteekarpankade jõud. See jõud seisab pantkirjade kindlustuses. Põhikapitaal ei ole peatum maapankade juures ja see on täiesti ükskõik, kas siin üks sada või kakssada miljonit põhikapitaali on. Kui teatud defitsiidid võivad tulla, mis pantkirjade realiseerimisest võivad tekkida, et otsekohe raha kätte ei saa, siis võib pank võtta harilikkude kulude katteks neist summadest, ja kui maksud sisse tulevad, siis maksab pank need summad jälle kinni. Sellega oleks pangale antud teatud võimalus opereerida. Peale selle on selles paragrahvis ette nähtud, et pank võib oma põhikapitaalist 50%, tähendab 100 miljonit, mahutada oma pantkirjadesse, tähendab ise ostab pantkirju üles, et sellega pantkirjadele turgu leida, aga peaturg, nagu näha, ei ole selles, et põhikapitaalidega ainult pantkirju üles osta. See on minimaalne osa, aga suurem osa peab tulema pantkirjade realiseerimise teel. See laenude summa, mis sel teel võib kokku tulla, ei ole mitte 200 miljonit, vaid on vähemalt 50 miljardit ja nõnda palju võib pank välja anda laene. Nii kaua, kui panga põhikiri on sel kujul välja töötatud, et tema riigipangana tegevusse astub, siis loomulikult puudub vastastikune vastutus ja meie ei saa kindlustamise mõttes teisiti, kui nõuda riigi vastutust. Oleks meie maapanga põhikiri moodustatud vastastikuse vastutuse alusel,

missugune põhimõte ka komisjonis arutamisel oli ja palju vaidlusi sünnitas, siis oleks riigi vastutus ära jäänud. Aga enamusele selle vastu, mina isiklikult pooldasin küll vastastikuse vastutuse alusel töötavat maapanka, aga jäin selle juurde ainult üksi, nagu härra Hasselblatt jäi üksi aktsiapanga poolehoidjaks. Sellepärast ei tee mina ka vastavaid ettepanekuid, sest tean, et enamusele seda ei poolda. Komisjoni enamusele oli vaatekohal, et maapank peab riiklikuks maapangaks saama. Riigi vastutust ei tule millalgi tarvis, sest põhikirjas on piiratud laenude andmine kunni 40% kinnisvara väärtusest. Peale selle lubatakse maaväärtuse tõstmiseks 20% juurde, tähendab, kui tahetakse maja ehitada või ette võtta maaparandustöid, võib saada 20% juurde, tähendab, maksimum, mis maapanga põhikirjas ette nähakse, oleks laen 60% kinnisvara väärtusest. Loomulik, et siis ei ole karta, et maapank ei saa oma pantkirjade eest vastutada.

Nagu härra Jans'i kõnest võib järeldada, toonitas härra Jans eriti maapanga põhikapitaali tähtsust. Pantkirjad on kindlustatud maaväärtusega ja ei ole mingisugust kahtlust, et pantkirjad võiksid hädaohtu sattuda.

Põhikapitaali väljaandmise asjus tõi härra Jans ette, et kui põhikapitaal kõik välja antud, siis on pangal lage käes, ei ole kuskilt midagi võtta, millega võiks kindlustada oma seisukohta. See on täiesti ekslik vaade ja see vaade tuleb sellest, et meil segatakse ikka ära hariliku panga operatsioonid ja hüpoteekar-panga operatsioonid. Kui härra Jans ette tõi rea ümberredigeerimisi § 6. kohta, ja selle juures tähendas, et ümberredigeeritud paragrahvid on enamalt jaolt võetud Prantsuse agraar-panga eeskujul või Saksa hüpoteekar-panga seaduste põhjal, siis jättis ta tähendamata, et ta paragrahvid ümber redigeerinud oma lisandustega. Ja kahjuks jälgides paragrahve, kui härra Jans neid ette kandis, leidsin, et teatud määral need vastuvõtmatud olid ja just neis osades, kus härra Jans oma lisandused juurde võtnud. Härra Jans oma parandustega näeb ette, et maapank võib välja anda põhikirjale vastavaid laene, võib hoiusummasid vastu võtta ja osa nendest hoiusummadest mahutada panka, kuna osa laenudena välja tuleks anda. Saksa seadus niisuguseid operatsioone ette ei näe, vaid Saksa hüpoteekar-pankade seaduses on ainult öeldud, et hüpoteekar-pank võib rahaväärtusi hoidmiseks vastu võtta, aga mitte edasilaenamiseks, samuti ei ole Saksa hüpoteekarseaduses ette nähtud väärtpaperitega spekulereerimist ega ka hoiusummade väljalaenamist. Hüpoteekar-pank võib Saksa hüpoteekarseaduse järgi

küll summasid vastu võtta alalhoidmiseks, aga hoiusummade väljalaenamine ei ole lubatud.

Lõpuks peatus härra Jans arvepidamise juures. Härra Jans soovib näha, et põhikirjas oleks täielik panga arvepidamise ja revideerimise kord ette nähtud. Eesti maapanga põhikiri ütleb arvepidamise kohta, et panga arvepidamise ja aruannete korra kinnitab rahaminister kokkuleppel riigikontrolööriga. Rohkem ei või põhikirja ülesse võtta, sest meie teame, et arvepidamine ei ole kivinenud ega väljatöötatud, vaid selles alati muudatusi ette võib võtta. Kui põhikirja võtame arvepidamise korra sisse, siis võib olla, leitakse varsti, et arvepidamise korda tarvis muuta ja vastavalt arvepidamise korra muutmisele tuleb ka põhikirjas muudatusi ette võtta. See aga ei lähe. On küllalt, kui arvepidamise ja aruannete seadmiseks kord on jäetud rahaministri ja riigikontrolli väljatöötamiseks ja maksmapanemiseks. See on kõige kohasem ja sel korral võib vastavalt kergemini muudatusi läbi viia.

Siis puudutas härra Jans pantkirjade küsimust ja puudutas ka üksikuid määrusi, mis mõnes hüpoteekar-panga põhikirjas olla ette näha. Meil, kus meie alles ülemineku-ajajärgul oleme, on raske ära määrata, missuguse protsendi praegusel momendil peaksime pantkirjadele määrama. See tahab kauemat uurimist ja andmete kogumist ja sellepärast ei võinud meie seda korda siia sisse võtta, vaid pidime arvesse võtma praeguse ülemineku-ajajärgu ja jätma pantkirjade kohta käivad üksikasjalised määrad põhikirjast välja.

See ei ole kardetav, sest kardetav seisukoht oleks see, kui meie oleksime panga pantkirjade kindlustuse põhikirjas lahtiseks jätnud. Mis aga puutub pantkirjade kindlustusse, siis on see põhikirjas väga täpselt ette nähtud ja läbi viidud see osa, kuidas kindlustatud varandus likvideerida, ja see on see kõva külg selles põhikirjas, kuna korraldavaid määrusi võib vastavate Vabariigi Valitsuse määrustega maksta panna või jälle rahaministri ja riigikontrolööri kokkuleppel. Kõik see, mis põhimõttelistesse küsimustesse puutub, on täielikult ja põhjalikult kaalutud komisjonis ja alamkomisjonis ja seal on põhikirjale antud see kuju, ja ei ole ette näha, et komisjon oma seisukohti muudab, ja sellepärast ei ole mõtet seda paragrahvi ümber-töötamiseks komisjoni anda.

Juhataja A. Rei: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Jans'il.

J. Jans (stp): Komisjoni aruandja seletas, et Saksa hüpoteekpangad ei tohi raha

hoiule võtta. Mul ei ole põhikirju käepärast... (M. Laarman, põl: Ei tohi — seda ta ei öelnud.) Mis ta siis seletas? On ometi selge, et kui panga põhikirjast räägitakse, siis räägitakse sunduslikkudest normidest, sellest, mida pangajuhatus tohib teha ja mida mitte. Mul on siin üks Saksa pangaasjanduse õpperaamat, mis on trükitud 1922. a. Temas on hüpoteekpanga operatsioonide hulgas ette nähtud „Die Annahme von Depositgeldern“ kuid ainult poole põhikapitaali suuruses ja siis on veel siin öeldud, mis selle olemasoleva rahaga pank teha võib. Tema võib osta niisuguseid veksleid ja väärtpaberid, mida riigipangale on lubatud osta.

Teine faktiline märkus on järgmine. Komisjoni aruandja tõendab, et olevat maapanga põhikirja järgi pantkirjad kindlustatud sellega, et nende eest vastutavad laenuvõtjad oma varandusega ja põhikapitaalil ei olla tähtsust. Kuid mina juhin tähelepanu sellele, et Saksa hüpoteekpangadel on pantkirjade kogusumma põhikapitaali suhtes siiski ära määratud, nimelt ei või pantkirjade kogusumma üle 20 korra põhikapitaalist suurem olla, ja Prantsuse agraarpangal 50 korda. Kuna aga meie maapangal selles mingit piiri ei ole, tema võib anda pantkirju lõpmatuseni välja, ja riik olgu lahke ja vastutagu.

Juhataja **A. Rei**: Sõna on faktiliseks märkuseks aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Minul on praegu just käes Saksa seadus hüpoteekpangade kohta ja siin on raha vastuvõtmise kohta järgmine lause: „Die Annahme von Geld oder anderen Sachen zum Zweck der“. Ma palun Teid, härra Jans, ette lugeda üks lause, kus öeldakse, et võiks raha välja laenata.

Teiseks põhikapitaali kohta ma tähendasin juba läinud korral, et on Saksa hüpoteekpanku ja maapanku, kus üldse põhikapitaale ei ole. Ja kuidas siis võiks pantkirju olla ainult 20 korda põhikapitaalist rohkem, kui põhikapitaali pennigi ei ole. Tähenab, põhikapitaal ei mängi siin mingisugust rolli. (J. Jans, stp: Kui suures summas Teie arvates võib pantkirju välja anda?) Nii palju, kui kindlustatud varandusi võib saada. Kindlustatud varandused määravad selle piiri.

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Jans'i poolt on tehtud terve rida parandusi § 6. ja teiste juurde, ja rkl. Jans teeb ettepaneku, kuna need parandused laiaulatuslikud on ja nõuaksid selle läbi vaatamist komisjonis, anda § 6. komisjoni, paranduste kooskõlastamiseks põhikirjaga. Sellepärast panen hääletamisele selle ettepaneku,

ja kui see vastu ei peaks võetama, siis palub härra Jans tema parandusi hääletada. Panen härra Jans'i ettepaneku, paragrahv komisjoni anda, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. Nüüd panen rkl. Jans'i parandused hääletamisele. Kas soovitakse korraga või üksikult? (Aruandja A. Jürman: Korraga.) (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on need parandused tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 6. komisjoni poolt ettepanud redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 6. vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 7. Panga põhikapitaal tegutseb kõigis panga talitustes ja temast kaetakse kõik kahjud, mida tagavarakapitaalist katta ei suudeta.

Märkus: Pangal on õigus kunni 50% põhikapitaalist mahutada tema poolt väljaantud pantkirjadesse rahaministri ja põllutöministri poolt kindlaksmääratud piirides.

J. Jans (stp): Mina paneksin komisjoni aruandjale ühe küsimise ette selle paragrahvi juures. § 6. räägib, et põhikapitaal tegutseb kõigis panga talitustes ja temast kaetakse kõik kahjud, mida tagavarakapitaalist katta ei suudeta. Kuna aga tagavarakapitaali veel ei ole, siis tõuseb küsimus, kui kaua õieti võib seda põhikapitaali kahjude katmiseks välja anda. Kui ta välja on antud terves suuruses, missuguses seisukorras siis pank on, kas ta tuleb likvideerida või tulevad ta direktorid kohtu alla anda? Kui riik § 15. järgi kogu oma varandusega panga eest vastutab, siis peaks see küsimus enne hääletajatele selge olema. Mina leian, et niisugusel kujul seda paragrahvi vastu võtta ei või, vaid siin tuleks piir määrata, et kui põhikapitaal on teatud suuruses kaotatud, et siis tuleb, nagu valitsuse seletuskirjas ette nähtud, panga tegevus seisma panna, pank likvideerida. Aga seda valitsuse seletuskirjas ette nähtud seisukohta ei ole siin panga põhikirjas mingil viisil arvesse võetud.

Juhataja **A. Rei**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Siin panga põhikapitaal, nagu ma juba tähendasin, on selleks, et kui õigel ajal ei tule protsendid sisse väljaantud laenude pealt, et siis on võimalik panga kulused katta põhikapitaalist. Muidugi loomulikult peale selle . . . (J. Jans, stp: Missugune pank see on, kes kulused katab põhikapitaalist. Niisugust panka ei ole kuskil ilmas olemas.) Teie, härra Jans, ei saa kui-

dagi jagu sellest maapangast, Teil on silmade ees harilik pank ja Teie ei suuda aru saada, et hüpotekaarpangas ei mängi põhikapitaal mingit osa. Ma ju tähendasin juba, et on maapanku, mis täiesti ilma põhikapitaalita töötavad ja töötavad kõige parema eduga. Siin on aga reserv antud, et võimalust anda selleks korraks, kui peaks tagavarakapitaali kogunud olema, ja tagavarakapitaal kogub panga võlgade osakonna puhaskasust, et siis võiks põhikapitaali kasutada just nende puudujääkide katteks, mis tekivad, kui protsendid maksmata jäetud ja teiseks, kui see varandus, mille kohta pank laenu välja andnud, vastavaid ostjaid ei leia ja selle tõttu odavama hinnaga müügile läheb, kui ta peale võlgu antud. Siin on aga väga täpselt ette nähtud, mis siis sünnib, kui protsent tasumata jäetakse või kui muid kohustusi panga vastu ei täideta. Pangal on õigus teatud aja järele seda kinnisvara müügile määrata. Sellega on tasumata protsendi summa kindlustatud ja see ei või kuigi suureks tõusta, sest vahe, mis pank kinnisvara müügilemineku puhul saab, ja panga poolt väljaantud laenu vahel võib olla 100:60, see on kõige halvemal juhtumisel. Mis puutub kuritahtlikkusesse kahjudesse ja põhikirjavastastelt vastavate põhikapitaalide väljaandmisesse, kui see panga direktorite poolt on tehtud asja hooletu korraldamise tõttu, siis on direktorid vastutavad kohtu ees nii nagu igalpool mujalgi kuritarvituste korral ettetulnud juhtumistel, nad võetakse vastutusele sellekohase seaduse põhjal.

Juhataja **A. Rei**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 31 häält, vastu 8, seega on § 7. vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 8 ja 9.

§ 8. Tagavarakapitaal on määratud pantkirjade protsentide ja kustutuse kindlustuseks, ja tarvilikkude kulude katteks, kui selleks määratud sissetulevatest summadest ei jätku. Tagavarakapitaal kogutakse ja täiendatakse kulutamise korral vähemalt liikvelolevate pantkirjade pooleaasta protsentide ja kustutuse kogusummani, kuid igatahes mitte vähem, kui 75 miljoni margani.

§ 9. Kui tagavarakapitaal eelmises paragrahvis tähendatud määrani veel pole kasvanud, kantakse panga puhaskasu, millest maha arvatakse ametnikkudele maksetav lisatasu, tagavarakapitaali arvele. On see määr juba saavutatud, siis võib rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse otsusega pool puhaskasu vabast ülejäägist riigi tuludeks arvata, kuna teine pool tagavarakapitaali arvele üle kantakse.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 10. Laenu operatsioonideks annab pank tarvidust mööda välja pantkirju, mille üksikute seeriade väljaandmise tingimused ja kustutuse kord igakord rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt kindlaks määratakse.

Märkus: Väljaantud pantkirjad on nimeta. Soovikorral võib neid ka nimelisteks muuta.

J. Jans (stp): Teen ettepaneku § 10-da ja järgmiste selle peatüki paragrahvide juurde, milles räägitakse pangaoperatsioonidest ja pantkirjadest, võtta järgmised paragrahvid iseseisva peatüki all: „III. Panga operatsioonid. Maapangale on lubatud järgmised operatsioonid: 1. Anda pikaajalist, aja peale 10 kunni 62 aastani, laenu põllumajandusliikude kinnisvarade pantimisel, ehk omavalitsuste võlakohustuste vastu. 2. Samasugustel alustel lühikeseajalist ühe kunni 10 aastani. 3. Välja anda pantkirju ja neid osta ning müüa ja pantida. 4. Avada oma laenuvõtjatel jooksvaid arveid. 5. Raha hoiule võtta jooksvale arvele. 6. Kõiksugu inkasso toimetused oma klientide ülesandel. 7. Kõiksugu väärtasjade ja dokumentide hoiulevõtmine ja kindlate teraskappide üürile andmine“.

Põhjendan oma ettepanekut järgmiselt: Mina pean kõigi oma ettepanekute tegemise juures silmas rahvasteliidu rahaasjanduse ekspertide nõuannet, et meie riigipank, see on Eesti pank, peaks reorganiseeritama, et tema portfelli tuleks lähemal ajal revideerimisele võtta ja sealt välja eraldada kõik pikaajalise iseloomuga laenud, mida 10 kuu jooksul sisse nõuda ei saa. Et nende operatsioonide üleandmine maapangale oleks võimalik, peab maapank sellele otstarbele vastavalt konstrueeritud olema. Seda silmas pidades olen selle paragrahvi vormuleerinud Prantsuse agraarpanga põhikirjale vastavalt, nii et siin midagi uut ei ole. Vastuvaidlus võib tulla härra aruandja poolt selles mõttes, et raha võib võtta jooksvale arvele. Jooksev arve on aga niisugune arve, kus klient maksab panka teatud summa ja võib teda sealt osade kaupa välja võtta. Rohkem temale sealt välja ei anta kui sisse maksetud, ja kui see summa on välja võetud, siis on ka jooksev arve likvideeritud. Üldse võib pank, niihästi Saksa kui Prantsuse pangad, jooksvaid arveid igal ajal likvideerida. See ettepanek on selleks mõeldud, et kui kellelgi on maapangaga tegemist, on ta sealt laenanud, et tema ei pruugiks mõnda teist panka otsima minna, kuhu raha jooksvale arvele viia, vaid et ta ühe panga kaudu, kelle vastu tal usaldus, kõik oma operatsioonid võib toimetada. Nimelt on veel selle paragrahvi

punkt 4-as ette nähtud, et pank võib avada oma laenuvõtjale jooksvaid arveid. Prantsuse agraarpank teeb seda niiviisi, et otsustatakse anda kellelegi kinnisvara pantimisel teatud laen, pikaajaline laen, ja et klient seda ühekorraga ei pruugiks välja võtta, et oma juures kodus pidada või mõnda teise panku hoida viia, siis avab pank ühes krediitilubamisega oma laenuvõtjale jooksva arve, see tähendab, kannab laenu jooksvale arvele üle ning annab osade viisi välja, nii nagu see kliendile tarvis on. Klient võib isegi oma raha selle arve järele hoiule viia, kui see teatud silmapilgul peaks tarvilik olema. Niisuguseid operatsioone toimetada võib agraarpank, ilma et ta oma pantkirjade kurssi kõigutata pruugiks. Sest lõppude-lõpuks pean ma tähendama, et hüpoteekarpanga ja teiste pankade vahe ei seisa selles, et hüpoteekarpangad kindlamad ja usaldusväärsemad pangad on, kui hüpoteekarpangad, vaid pangaoperatsioonide iseloomus. Nimelt muretsevad hüpoteekarpangad raha laenuks pikema aja peale, annavad pikaajalisi laene ja võtavad sellepärast omale eriliselt neid rahasid kokku, mida võib just paljude aastate peale kinni panna. Teised pangad opereerivad rahadega, mis neil pangasjanduslike põhimõtete järele igal silmapilgul käepärast peavad olema väljamaksimiseks. Mulle näib, et komisjoni aruandja arvab oma seletustes, et kõik lühikeseajalisi krediite andvad pangad, kommertspangad, on umbes Harju panga taolised, kuhu inimesed raha viivad, kust nad seda aga tagasi ei saa. Kõik pangad peavad ausasti oma asju ajama ja panga pankrottijäämine on kultuurmaadel niisugune suur õnnetus, et harilikult ühe korraliku panga direktor, kui pank pankrotti jääb, laseb enese maha või kihvtitab ära. Ei lähe aga ükski pankrotti jäänud panga direktor tagantjärele palka ja tantjeeme välja nõudma, nagu see meie juures juhtub. Niisuguseid subjekte ei panda meie juures kinni, ja mina leian, et see on kõige suurem viletsus ja usalduse kõigutamine pankade vastu, kui niisugused isikud vabalt liikuda võivad ja nendel isegi, võib olla, lootust on kui mitte maapanga direktsooni, siis vähemalt ametnikuks saada. See on meie rahaasjanduse alal väga halb, et meie juures igasugustel rahvusvahelistel hulgestel ja kodumaa kaabakatel võimalus on... (Aruandja A. Jürman: Kes paneb siis panga direktoriks kaabaka?)

Juhataja **A. Rei**: Rkl. Jans, palun mitte sarnaseid väljendusi tarvitada.

J. Jans (stp): Ma ei ütle mitte panga direktoriks, vaid et sarnastel inimestel on võimalik ärialal tegutseda ja pangakrediite

kurjasti tarvitada ning sellega panku sisse kuku-
tada. (K. Tonkman, põl: Härra Jans'i paneme maapanga direktoriks, siis on asi korras.) Ma ei räägi selleks, et panga direktoriks saada, vaid sellepärast, et mina kui rahvaesitaja tähelepanu pean juhtima meie ärieste peale ja mures olen meie rahakursi ja meie krediidi pärast. Meie pangad kaotavad usaldusväarsuse ja ei saa enam kuskilt raha operatsioonideks. Ma olen juba varemalt kümnel korral seletanud, et meil on riigikassas ainult 500 miljonit, kõik teised summad on juba ammu türki pandud. Kui järgmine põllumajandusaasta meil õnnelik ei ole, mil viisil hoiate teie siis meie rahakursi üleval. (K. Tonkman, põl: Töötatöölise toetamisega.—L. Johanson, stp: Eelarvesse ei ole pennigi ülesse võetud.—K. Tonkman, põl: Paldiski maanteele veame rohkem liiva kokku, küll siis meie põllumajandus tõuseb.) Mina arvan, et töötatöölised on kõige vähem saanud. Kui need summad, mis Eesti pank ja Riigikogu ise Vene-Balti tehastele andsid, oleksid välja jagatud Vene-Balti tehaste töölisele, siis ei oleks minu arvamise järgi Vene-Balti tehaste töötatöölise küsimus üles kerkinud, sest siis oleks iga perekond vähemalt 1 miljon marka saanud ja need oleksid jõukad inimesed olnud. Aga kuhu nüüd need rahad on jäänud, seda ei tea keegi, minu teada on need rahad läinud niisuguste isikute kätte, keda praegu Eestis ei ole.

Mis puutub panga usaldusväarsusesse, siis võib agraarpank raha hoiule võtta ka jooksvale arvele, ja sellest ei ripu milgil viisil ära panga usaldusväarsus ja pantkirjade väärtus.

Ma panen ette veel täiendavaid paragrahve. Järgmine paragrahv oleks:

1) „Börsioperatsioonid ükskõik missuguste väärtustega on maapangale keelatud“.

2) „Maapank ei või enese aktsiaid omandada ega nende vastu laenusid anda, kuid võib pantkirjadega ühel asusel hangete ning töötete juures kindlustuseks võtta“.

3) „Kinnisvarade omandamine on maapangale lubatud oma äriruumideks, kahjude ärahoidmiseks võlgade sissenõudmisel ja väljatöötatud kava järgi väljaandmiseks väikemaa ja aiatöökohtadena, kui selleks tarvilik arv soovijaid üles on andnud“.

4) „Peale kõige selle, mis juba eelmistes paragrahvides nimetatud, on maapangal õigus Vabariigi Valitsuse loaga muid abinõusid tarvitusele võtta krediidi muretsemiseks aia- ja põllupidajatele, samuti ühendusesse astuda oma ja väljamaa kinnitusseltsidega mitmesuguste eesõiguste nõutamiseks oma võlgnikkudele, eriti hüpoteekide kinnitamiseks võlgade kustutamise otstarbel“.

See paragrahv väariks erilist tähelepanu ning käsitamist siit kõnetoolilt, kuna vaevalt kuskil Eestis avalikul kohal nende küsimustega tege- mist tehakse. Paragrahvi lõpus on üks lause hüpoteekide kinnitamise üle võlgade kustuta- mise otstarbeks. See on eriline tegevusharu, mida muuseas propageeris üks Saksa panga- direktor dr. Hecht, kes oma sellekohases raama- tus „Der europäische Bodenkredit“ seda eri- liselt on käsitanud, mida minule läinud aastal üks väljamaa pangategelane tähelepane- miseks soovitas. Seal on nimelt arvesse võetud asjaolud, et põllumajanduslikud üksused teatud aja jooksul ikka oma peremehi vahetavad, ja vahetavad mitmesugustel põhjustel. Muidugi spekulatsioonid otstarbel mõned, aga peasja- likult tuleb põllumajapidamiste peremeeste vahetus sellest, et teatud aja jooksul põllupidaja perekond langeb võlgadesse, ja nende võlga- desselangemise põhjusena on teadusemees Rodbertus Jagetzov neli asjaolu kindlaks teinud: kõigepealt, õnnetused—otsekohehes mõttes; tei- seks — priiskav elu või liigsed kulud, meil, näiteks, võiks niisugusteks liigseteks kuludeks lugeda meie noorsoo lõbutsemist Tartu üli- koolis. Minu arvates on seal 5000 üliõpilasest vähemalt 2500 niisuguseid, kes mitte produk- tiivset tööd ei tee. (J. Sepp, mo: Teie olete nende peale halba mõju avaldanud! — Vahelhüüe paremalt poolt: Aga kui Teie ise noor olite?!) Ja see raha, mis nad seal ära kulutavad, ulatab vähemalt 100 miljo- nini aastas. See aga tuleb peasjalikult vist kõik meie talude võlgade arvele kirjutada. (Vahel- hüüe paremalt poolt: Väga ilus!) Seal on aga veel teisi väljaandmisi.

Siis veel üks võlgadesselangemise põhjus. Kui talupidajal on mitu last, siis jätab ta hari- likult oma talu surma puhul ühele neist lastest, ütlemele, vanemale pojale, ja teeb sellele kuhu- seks teistele teatud väljamaksusid teha, ja see võlg jääb nuhtlusena sellele talusaajale kaela eluotsani, lahti ta sellest ei saa ja kui tal jälle on järeltulevat sugu, siis peab tema vanem poeg omalt poolt samuti tegema. (J. Hünerson, põl: Aga need, kellele välja maksetakse, neist saavad sotsid! — M. Martna, stp: Et nad päris matsideks ei jääks!) Mina võin Teile, härra Hünerson, öelda, et üks päris rikas mees, kes Venemaalt tuleva tee ääres asub, seletas, et ta 1922. aasta jooksul väga palju temale tuttavaid perepoegi Venemaalt on tulema näinud, kes seal punaarmeelestena ja tsekistidena teeninud on, ja need on väga rikaste meeste pojad olnud. Mul on ka Kroonlinna madrustega tegemist olnud, kes ka rikaste meeste pojad olid. (J. Hünerson, põl: Eks Teie liiderid ole ka peremeeste pojad!) Jah muidugi, ja ma ütlen, et mina selles midagi

iseäralikku ei leia, aga ma ütlen, et neist mitte ainult sotsid ei saa, vaid ka kommunistid. (J. Hünerson, põl: Veel hullem!) Ja veel võin ma tähendada, et üks kõige ägedam kommunist, keda ma okupatsiooni võimude ajal surmast päästsin, oma vastutuse koju tagasi saates, kui teda mahalaskmiseks, viidi oli kahe veski rentnik ja suure talu omanik, ja teine, kes meie vägede poolt maha lasti, oli jõukas tuuleveskiomanik minu kodu- koha ligidal. Nii et ei ole midagi imestada — kõik juhtub ilmas. Aga ma läksin kõrvale võlga- desselangemise küsimuse juurest.

Need mitmesugused põhjused on raha- asjanduse tundjaid agraar-krediidi alal mõtte peale viinud, et tuleksid võlad, mis niiviisi ühel perekonnal kanda on, katsuda võimalikult perekonnapea surma puhuks likvideerida, et siis, kui uus omanik tuleb, võtab see endale kaela ainult omad võlad, aga vanu võlgu tal kanda ei oleks. Seda on katsutud niiviisi organiseerida, et kinnitusseltsid võtavad teatud võlgade kinnitamise oma peale. (M. Martna, stp: Kas niisuguseid seltse tegelikult ka on?) Muuseas on Prantsuse agraarpank — „Crédit foncier de France“ — elukinnitusselts „l'Urbaine'ga“ sellekohase lepingu teinud. Siis on ka üks Belgia kinnitusselts — mul ei ole selle nime praegu meeles — samasuguse lepingu teinud „Crédit foncier de Belgique'ga“. Aga minu korrespondent teatas, et temal olevate andmete põhjal ei olevat see kinnitusala praegu küll veel kuigi edenenu, aga igatahes toimetata- takse praegu väljamaal sarnaseid kinnitusi, nimelt, et vabastada peremeeste surma puhuks teatavat majapidamist võlgadest. See on ise- enesest väga huvitav idee. Ja siis on agraarpan- gad veel mitmet viisi kinnitusseltsidega ühen- dusesse astunud igasuguste soodustuste muret- semiseks oma klientidele, näiteks, odavama kinnituse muretsemiseks. Selle eest jälle saavad agraar pangad kinnituskapitaalidest — iseäranis suured on tagavarad elukinnituskapitaali alal — omale laenu pantkirjadesse mahutamiseks.

Ja selle paragrahvi mõte on just meie kavatsitavaid maapangale ka võimalust anda Öhtu-Euroopa agraarpankade eeskujul sarna- seid kombinatsioone rahanduslikul alal oma klientide huvides toimida.

Edasi on täiendusparagrahv: „Põllutöö- ministeeriumi kaudu ja Eesti panga poolt välja- antud pikaajalise iseloomuga põllumajandus- likud laenu, mis maapanga korraldusesse antakse, muudetakse laenudeks selle põhikirja nõuetele vastavalt. Lootuseta ja kahtlased lae- nud antakse maapangale üle ainult inkassoks“. — Edasi: „Maapanga operatsioonid nor- meeritakse üksikasjaliselt instruksioonid, mis

maapanga juhatuse poolt kokku seatakse ja Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatakse“.

Juhataja **A. Rei**: Kuna Riigikogu 2 tundi on töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 7.10 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 7.30 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **J. Zimmerman**.

Sekretäri kohal sekretäär **J. Holberg**.

Juhataja **J. Zimmerman**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

J. Jans (stp): Kuna maapanga laenu operatsioonide ja pantkirjade väljaandmise kohta käivad määrused maapanga põhikirjas laiali on, siis leian mina kohase olevat, et ma pantkirjade ja laenude väljaandmise kohta parandused teen § 10. juures. Üks osa parandustest oli juba enne ette kantud ja nende parandus-ettepanekute täiendamiseks panen ette vastu võtta järgmised paragrahvid. IV peatükk pealkirja all „Pikaajaliste laenude ja pantkirjade väljaandmise kord. I. Laenud. § 11. Maapanga poolt antakse pikaajalist laenu krepostiregistrisse eraldi sissekantud liikumata varanduste peale kreposteeritud obligatsioonide kindlustusel, mitte rohkem kui $\frac{2}{3}$ vastava kinnisvara hinnatud väärtusest.

Samasugustel tingimistel antakse pikaajalist laenu ka kreposteeritud kasutamissoiguse kindlustusel.“

Järgmine paragrahv: „Varanduste ja kasutamissoiguse hinnatud väärtuse ülemmäära, mille kindlustusel pikaajalist laenu võib anda, määrab panga nõukogu kindlaks“.

Järgmine paragrahv: „Hindamise kord ja tingimused määratakse kindlaks panga täiskogu poolt rahaministri kinnitusel“.

Mis puutub hindamise korrasse, siis on maapanga põhikirjas, mis komisjoni poolt ette pandud, leitud millegi pärast iseäranis tähtis olevat just hindamise kohta käivad määrused sisse võtta. Kuna oluliselt notariaal- ja tsiviilseadustesse puutuvad määrused on välja jäänud, või nii uduselt võetud, et nendega midagi panga juhatuse peale hakata ei saa.

Järgmine paragrahv: „Laenud antakse välja kas sularahas või maapanga pantkirjadena nende nominaalväärtuses, misjuures pank pantkirjade müüki oma peale võib võtta panga täiskogu poolt kindlaksmääratud tasu eest“.

Järgmine paragrahv: „Maapanga võla kindlustuseks väljaantavad obligatsioonid peavad tingimata olema esimesed, sellepärast antakse laenu ainult pantimata varanduste ja õiguste kindlustusel või tingimisel, et laenuvõtja kreditorid seadustes ettenähtud korras nõusoleku annavad oma pandieesõigust maapangale ära anda. Vastasel korral jätab pank laenu või endise võla tasumiseks tarviliku osa sellest senni välja andmata, kunni endised obligatsioonid või seaduslikud nõusolekud nende kustutamise kohta krepostiraamatutest panga ette pannakse.

Seaduslikus korras kustutatud võlakohustused pannakse maapanga juhatuse poolt võlavõtja arvel krepostijaoskonnale ette vastavate kustutuse-sissekannete tegemiseks“.

Selle paragrahvi kohta on minul seletada, et maapanga põhikirjas leidub niisugune paragrahv, kus ilma võlgniku nõusolekuta võib krepostiraamatutest obligatsioon maha kustutada. See määrus käib aga meie tsiviilseaduste vastu ja üldse ei ole õiglane ning loob segadust rahaasjanduse alal. Nii et niisuguse määruse vastu maapanga põhikirjas pean mina vaidlema.

Järgmine paragrahv: „Maapangale panditud varandusi ja õigusi võib teise järjekorra hüpoteekidega kõrvaliste isikute kasuks koormata tingimusega, et nende järgi võlauskujaid rahuldada võib peale selle, kui maapanga võlad täies ulatuses tasutud on“.

Järgmine paragrahv: „Maapangale panditud varandused ja õigused võivad päranduse, kingituse ja müügi teel edasi antud saada ainult tingimusega, et maapanga nimele kreposteeritud võlad ja kohustused uute omanikkude peale üle lähevad“.

Järgmine paragrahv: „Sooviavaldused laenusaamiseks antakse kirjalikult sisse maapanga juhatuse nime peale. Sooviavalduse peavad juurde lisatud olema dokumendid ära kirjadega panditava varanduse omandus- või kasutamissoiguse kohta, samuti väljavõtted krepostiraamatutest nende õiguste koormatuse ja kitsenduste kohta ja tõendused maksustamise ja tulekinnituse otstarbel ettevõetud hindamiste üle. Panga juhatuse võib peale selle veel lisateateid nõuda sissetulekute üle ja omalt poolt pandiobjekti asjatundjate läbi hinnata lasta“.

Järgmine paragrahv: „Laenud antakse kindlaksmääratud tähtaegade peale, kuid mitte kauemaks kui 62 aastani ja kustutatakse iseäraliku kava järgi, mis panga täiskogu poolt kinnitatakse“.

Selle kohta on varemalt paragrahv, et maapanga laenud võivad olla ühest kunni kümne aastani lühikeseajalised ja 10—62 aastani pikaajalised.

Järgmine paragrahv: „Laenuvõtjad maksavad protsente ja kustutusmaksu poole aasta viisi ette. Protsentide kõrgus on ühesugune pantkirjade protsentidega; kustutusmaks oleb laenu tähtajast. Peale protsentide ja kustutusmaksu on laenuvõtjad kohustatud veel maksma: a) ühekordselt kulude katteks laenuandmisel ja b) alaliselt panga asjaajamise kuluks teatud summad, panga nõukogu määramisel, misjuures punkt b all tähendatud maks ei või suurem olla kui $\frac{1}{2}\%$ laenusummast. Peale selle on laenaja kohustatud omandama maapanga aktsiaid vastavalt oma laenu suurusele maapanga täiskogu määramisel“.

See on täiendamiseks ühele eelmisele paragrahvile, kus on öeldud, et maapanga põhikapitaali täiendatakse kunni 100% pikaajaliste laenajate maapanga aktsionäärideks astumise teel. Siin on see astumine sunduslikuks tehtud, ja laenaja peab ka maapanga osanik olema ja siis on tal ka õigus minu paranduse järgi panga juhtimisest osa võtta.

Järgmine: „Kui üks veerand esialgsest laenust tasutud on, võib laenuvõtja täiendavalt laenu saada, kunni võla kogusumma pangale on jälle tõusnud esialgse laenu kõrguseni. Protsendid, kustutusmaks ja kulude tasu tuleb maksta tingimustel, millega esialgne laen anti“.

Järgmine paragrahv: „Panditud liikumata varandusega ühenduses olevad ehitused peavad nende täies väärtuses mõnes maapangaga lepingulises vahekorras olevas kindlustusseltsis tule vastu kindlustatud olema ja poliis ettenäitaja peale panka hoiule antud olema tingimisega, et tulekahju korral tulekindlustuse maks maapanga laenu kustutuseks läheb. Laseb võlavõtja tulekindlustuse preemia maksmise tähtaja mööda, võib maapank seda võlavõtja arvel tasuda ja võlaprotsentide maksmise juures sisse nõuda nendega ühesugustel tingimistel.“

Kui võlavõtja kindlustuse annab, et ta tulekindlustuse tasu põlenud hoonete ülesehituseks ära tarvitab, siis võib maapanga juhatus selle temale terveni välja anda, ilma laenu tasuks arvamata“.

Selle peatüki lisaks oleks minul järgmist seletada. Minu poolt ettepanud parandustes ei ole ette nähtud kontrolli selle üle, mis laenu saaja laenuga teeb, vaid on arvatud, et see ülearune on. Kui maapanga juhatus õigete inimeste kättes, kellele olemas ülevaade kogu meie riigi rahaasjandusest ja kes täiesti ausad on selles mõttes, et mingisugusel teel ennast avatleda ei lase laenusid kellelegi välja andma, vaid seda kindlasti silmas peavad, et laenud peavad sellel otstarbel välja antama, et nad läheksid meie rahvamajanduse, eriti põllumajanduse tõstmiseks. Seda peab iga pangajuhatuse tegema, ee on hindama olusid, kuhu ta laenu annab.

Selle järgi ei ole mingisugust tarvidust võtta sisse paragrahvi, millega maapanga juhatus pannakse laenuvõtja kukile vaatama, mis ta saadud laenuga teeb. Minu arvamise järgi on sarnane kontroll tegelikult läbi viimata ja läheks pealegi väga kalliks maksma, kuid peaaegu seda ei saa maapanga põhikirjas kavatsatud kujul läbi viia, sest kui rahasaajad ausad ei ole ja raha teises sihis, kui nendele on antud, tahavad ära tarvitada, siis ei saa mingisuguse jõuga neid sundida hooneid ehitama või muud tegema. Meie oleme seda väga hästi näinud asunikku juures. Neile on antud laenu teatud otstarbeks, kuid seal leidub inimesi, kes saadud laenu teisiti on tarvitanud ja pealegi veel hoonete ehitamiseks antud palgid ja muu materjali ära on müünud ja käsinikkudel laenu ära maksta lasevad.

Edasi tuleks: „Pantkirjad. Maapanga pantkirjad antakse välja alustel, mis selle põhikirja §“ ma ei tea missugune paragrahv järjekorras tuleb — „ette nähtud“.

Järgmine paragrahv: „Kui obligatsioonid võlavõtja liikumata varanduse peale kreposteeritud on, siis paneb maapanga juhatus valmis pantkirjad ühes obligatsioonidega rahaministeeriumile ette. Rahaministeerium konstateerides, et valmis pantkirjade hulk vastab võla summale, mis obligatsioonidel näidatud, teeb obligatsioonidele vastava märkuse selle üle, et vastav hulk pantkirju välja on antud ja pantkirjadele, et nad on välja antud kreposteeritud võlakohustuste põhjal, ning saadab siis obligatsioonid ühes pantkirjadega pangale tagasi.“

Märkus: Maapank tasub rahaministeeriumile kulud, mis käesolevas paragrahvis tähendatud järelevalve teostamisest tekivad“.

Järgmine paragrahv: „Maapangal on õigus mitmesuguseid ja mitmesugustel alustel väljaantud pantkirju ümber muuta (konverteerida) ühesugusteks rahaministeeriumi poolt heakskiidetud korras ja alustel, eriti lühikeseaja laene pikaajalisteks muuta, tingimistel, mis pikaajalaenude kohta selles põhikirjas ette nähtud“.

See paragrahv on mõeldud Eesti panga ja põllutööministeeriumi poolt väljaantud laenude maapanga laenedüsteemi viimise võimaldamiseks. (Aruandja A. Jürman: Kuidas käis see paragrahv?) „Maapangal on õigus mitmesuguseid ja mitmesugustel alustel väljaantud pantkirju ümber muuta (konverteerida) ühesugusteks rahaministeeriumi poolt heakskiidetud korras ja alustel, eriti lühikeseaja laene pikaajalisteks muuta, tingimistel, mis pikaajalaenude kohta selles põhikirjas ette nähtud“.

Järgmine paragrahv: „Pantkirjad antakse välja ettenäitaja peale ja neid võib käest kätte edasi anda ilma mingisuguse vormaliteedita“.

Järgmine paragrahv: „Omanikkude soovil võivad pantkirjad olla ka nimelised. Kui nimeline pantkiri kaduma läheb, võib omanik sellest maapanga juhatusel teatada, kes omaniku kulul „Riigi Teatajas“ ja kohalikkudes kadumise kohta järele lehtedes kadumisest kuulutab ja kadunud pantkirja ühes talooniga maksusetaks tunnistab, mille järele kuue kuu pärast, pärast kuulutuse „Riigi Teatajas“ ilmumist omanikule uue pantkirja välja annab uue numbri all kuid ilma kupongileheta“.

Järgmine paragrahv: „Maapanga juhatusel on õigus panga nimeliste pantkirjade ja obligatsioonide faktiliste pidajate palvel nende obligatsioonide ja pantkirjade nimelisi pealkirju tühjaks tunnistada, kui nad on tehtud mitte faktiliste pidajate, vaid kolmandate isikute nimele ja need isikud on juhatusel tundmata ja neid võimatu on üles leida“.

Järgmine paragrahv „Eelmises paragrahvis tähendatud pealkirjade tühjakstunnistamine sünnib järgmises korras:

Maapanga juhatus kuulutab paluja kulul pealkirja kustutamisest „Riigi Teatajas“ ja veel vähemalt kahes kohalikus loetavamas lehes ja kutsub kõiki isikuid, kellel kuulutuses üksikasjaliselt kirjeldatud pantkirja või obligatsiooni pealkirja alusel mingisuguseid õigusi on, neid oma õigusi kuue kuu jooksul kuulutuse ilmumisest „Riigi Teatajas“ panga juhatusel üles andma, hoiatades, et selle tähtaja möödumisel pealkiri maha kustutatakse ja uus paber kustutamistpaluja isiku nime peale välja antakse.

Eespooltähendatud tähtaja möödumisel, kui keegi kuulutuse peale omist õigusist teatanud pole, teeb maapanga juhatus korralduse pealkirja kustutamiseks ja annab pantkirja või obligatsiooni asemel uue vastava dokumendi välja selle isiku nime peale, kes pealkirja kustutamist palunud ja kelle käes kustutamisele kuulunud pealkirjaga paber on. Uutele pantkirjadele ja obligatsioonidele tehakse pealkiri järgmise sisuga: 1) et nad on välja antud nii- ja niisuguse kustutatud dokumendi asemel ja 2) et 10 aasta jooksul väljamise päevast arvates, ei või neid ettenäitaja peale ümber kirjutada“.

Järgmine paragrahv: „Isikud, kes eelmistes paragrahvides tähendatud nimeliste pealkirjade kustutamise ja uute pantkirjade ja obligatsioonide väljaandmise läbi omi õigusi rikutud leiavad olevat, võivad 10 aasta jooksul seaduslikus korras nõudega esineda isiku vastu, kelle kasuks pealkirjade kustutamine sündis, kas oma õiguste jaluseadmise üle uute väljaantud dokumentide kohta või kahjutasu pärast“.

Juhataja **J. Zimmerman**: Kõneleja, Teie kõnealg on täis.

V. Hasselblatt (sks): Ma teen ettepaneku, § 10. pärast sõna „pantkirju“ teises reas juurde lisada sõna „kuldtkroonides“ Nimelt arvan ma, et see on iseenesest mõistetav asi, et pantkirjad antakse välja kulla alusel, ja et ei ole mitte küllalt, et seda tähendatakse Vabariigi Valitsuse määrustes, vaid on ilmtingimata tarvilik, et seda seadusega fikseeritakse. Kui meie nõuame praegusel ajal, et aktsiapangad ja teised eraettevõtted annaksid oma aktsiad välja kulla alusel, siis seda enam tuleb seda nõuda maapangalt. Ma teeksin selle ettepaneku ka seks juhtumiseks, kui härra Jans'i ettepanek vastu võetakse.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Rkl. härra Jans kandis ette osa oma kokkuseatud põhikirjast maapanga kohta ja seal on näha selgesti, et härra Jans on loonud mingisuguse segapanga, kus on hüpotekaar- ja ka hariliku panga funktsioonid ühe ja sellesama panga kätte antud. Ma olen juba mitu korda toonitanud, et komisjon kõigepeelnikuma hoolega püüdis neid kahte panga operatsiooni eraldada, et neid ei antaks ühe panga kätte, kuna see oleks maapanga tegevuse peale kõige halvemat mõju avaldanud. Kõigi küsimuste juures ma ei peata, peatan ainult mõne tähtsama küsimuse juures. Härra Jans toob ette, arvessevõttes rahvasteliidu ekspertide soovi ja soovitab, et kõik pikemaajalised laenu üle kantaks maapanga kätte, samuti et kõik põllutööstuste laenu üle kantaks maapanga kätte, mitte aga maapanga eraldatud osa kätte. Vististi härra Jans isegi ei ole mõelnud, kuidas on võimalik sarnaseid suuri operatsioone läbi viia, sest tema oma ettepaneku järele maapanga põhikapitaal, mis tema põhikiri ette näeb, on kõigest 75 miljonit. Nüüd ta soovitab võtta korraka kõik pikemaajalised laenu Eesti pangast ja kõik põllutööstuste laenu sellesama panga kätte. Meie teame, et põllutööstuste laenu üle miljardi välja andnud ja Eesti pangas on igatahes ka väga palju pikaajalisi laenusid, mis ka võib olla kaugelt üle miljardi ulatavad. Kust võtab härra Jans nende laenude ülevõtmiseks raha? Kui ta arvab seda raha võtta pantkirjade väljalaskmisega, siis on näha, et korraka neid pantkirju realiseerida mitmekümne miljardi ümber, ei ole mingit väljavaadet. Nii et härra Jans ei ole mõelnud oma ettepaneku läbiviimise juures.

Sisulikul ei ole see ettepanek ka vastuvõetav, ja minu teada ei ole seda rahaministeeriumi

esitajad, ei ole ka rahvasteliidu eksperdid seda soovitanud lõpuliselt kujus, et krediidid, mis on tööstusele antud, üleviidaks Eesti pangast maapanga kätte. Siin on otstarbekohasem asutada kaks pank: üks, mis finantseeriks põllumajandust, ja teine pikemaajaliste laenude pank tööstusele. Ühe panga kätte ei saa kõiki operatsioone koondada, teine töötab hoopis teisel alusel.

Siis oli soovitus härra Jans'i poolt, et maapank peaks hoiusummasid vastu võtma. Ma näitasin, et hoiusummade vastuvõtmist ei ole ka Saksa seaduses ette nähtud, et neid vastu võtta ja jälle välja laenata. Ja ei mõista ka ette kujutada, kuidas võis maapank, kes mitte ainult põhikapitaaliga ei opereeri, vaid pantkirjadega, hoiusummasid vastu võtta ja nende pealt protsente maksta, sest ta ei või ju, nagu härra Jans ise pärast arvas, laenusid välja anda. Kuhu ta need hoiusummad paigutab? Kui ta jätab need oma kassasse seisma, siis ta ei või nende hoiusummade pealt protsente maksta, vaid ta peab veel võtma raha hoidmise eest. Aga kui meie tahame, et maapank peaks raha hoiule võtma ja rahatoojale protsente maksma, siis peame lubama ka, et ta hoiulevõetud summad ära kasutab ja nende pealt ise protsente saab. Aga et maapank harilikku panga operatsioone hakkaks tegema, seda ei või lubada. Oma pantkirjade ostmine ja müümine ei ole lubatav. Pantkirjade kurss on kõikuv, see on suure riisikoga ühenduses olev operatsioon. Kuidas võib maapank seda ajada, siis ta läheb spekulatsioonide sisse, siis võib ta kõik kaotada: pantkirjade kurss on kõikuv. Kui meie siin põhikirjas ette näeme, et ta võib poole põhikapitaali suuruses pantkirju omale omandada, siis ei ole see ette nähtud mitte selleks, et pank börsi operatsioone toime panema peab, vaid ta on sellega siis kindlustatud, kui pool põhikapitaalist on paigutatud pantkirjade alla, siis ei pruugi maapank sel korral, kui pantkirjade hinnad võiksid langeda, neid realiseerida, vaid hoiab oma seifides niikaua, kui pantkirjade lunastamiseaeg on täis ja siis kustutatakse ära. Seal riisikot ei ole. Aga kui ta peab nende ostu ja müügiga arvestama, siis on seal otsekohene riisiko, siis võib öelda, et maapank on samuti riisikosse viidud, ja keegi ei või julge olla, et maapanga pantkirjad, mis ta lunastab ja mille eest ta vähest protsenti saab, et need pantkirjad veel ostmist leiavad. Mispärast meil siis hakatakse odavaprotsendilisi pantkirju ostma, kui on igasuguseid aktsiaid ja võib mahutada raha sinna sisse. Just maapanga odavaprotsendilised aktsiad on sellega väärtuses, et võib kindel olla ja peab kindel olema, et see on samuti kui kuld, et ta oma väärtust ei kaota, siis on temal turg. Aga kõik härra Jans'i poolt esitatud ettepanekud tõmbavad sellest kindlus-

tusest kriipsu läbi, sellepärast ei või ettepanekuga ühineda. Mis puutub rkl. Hasselblatt'i ettepanekusse, siis selle vastu minul isiklikult midagi ei ole, vaid võin veel soovitada seda vastu võtta, sest see kindlustaks pantkirju ja igalühel oleks teada, et pantkirjad lunastatakse vastavalt kuldkroonidele. Komisjonis see küsimus küll arutamisel ei olnud, ja komisjoni nimel ma selle ettepanekuga ühineda ei saa, kuid isiklikult leiain, et see on üheks abinõuks, millega võib pantkirjade vastu usaldust tõsta.

Juhataja **J. Zimmerman**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Jans'il.

J. Jans (stp): Härra komisjoni aruandja leiab, et minu poolt ettepanend paragrahv, milles maapangale lubatakse oma pantkirju osta, olla eriliselt kardetav. Kuid meie loeme rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanend maapanga põhikirja § 7. märkuses, et pangal on õigus kunni 50% põhikapitaalist mahutada pantkirjade ostmiseks.

Mis puutub sellesse, et mis Eesti panga ja põllutööstusministeriumi kaudu väljaantud laenudega peaks tehtama, siis peaks igalühel selge olema, et see on raha, mida maapank rahaturult oleks pidanud kokku võtma, et oma pantkirjadesse mahutada ja laenajatele välja anda. See raha on juba välja antud, ja maapangal ei jää muud midagi teha, kui neile laenulele niisugust kuju anda, nagu oleks see raha maapanga pantkirjadesse mahutatud. Iseenesest mõista ei või ju miljardilisi summasid tasku pista, vaid maapank kui ta need võlakohustused oma kätte saab...

Juhataja **J. Zimmerman**: Kõneleja, Teie aeg on juba möödas.

J. Jans (stp): ...Komisjoni aruandja tegi mulle vahemärkuse ja ma pidin ometi vastama. Nii et see on raha, mille eest maapank peab vastutav olema.

Juhataja **J. Zimmerman**: Parandusettepanekud on esitatud Riigikogu liikmete Hasselblatt'i ja Jans'i poolt. Rkl. Hasselblatt'i parandus-ettepanek käib niihästi § 10. kui ka rkl. Jans'i parandus-ettepaneku kohta, kus pantkirjadest jutt on. Panen need ettepanekud hääletamisele selles järjekorras, nagu ma neid nimetasin. Hääletamisele tuleb rkl. Hasselblatt'i ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Rkl. Jans'i ettepaneku panen hääletamisele kahes osas, esiteks III osa ja pärast IV osa. Asun III osa hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on see osa tagasi

lükatud. Hääletamisele tuleb IV osa. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Seega on vastu võetud rkl. Hasselblatt'i ettepanek. Hääletamisele tuleb § 10. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 10 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 11. Panga pantkirju võetakse vastu kõigi riigiasutustega tehtud lepingute ja riigiasutustele antud kohustuste kindlustamiseks. Pantkirjadesse võib mahutada ka vaestelaste, hoolekande ja omavalitsuse asutuste ning seltside kapitaalid.

J. Jans (stp): Kuna § 11. räägitakse pantkirjadest, et nendesse võib mahutada riigiasutuste, vaestelaste, hoolekande- ja omavalitsuste asutuste ning seltside rahasid, siis on tähtis, et pantkirjade väljaandmine oleks erilise hoolega normeeritud. Ma teen järgmised parandused selle paragrahvi juurde:

„Maapanga pantkirjadest kustutatakse loosi läbi iga aasta nii suur osa, nagu on kapitaali võlga pangale nõukogu poolt kindlaksmääratud tähtajaks ära tasutud. Peale selle kustutatakse panga poolt väljaostetud ja panga laenude tasumiseks äraantud pantkirjad.

Pantkirjade kustutuse loosimist ja hävitamist toimetatakse üks kord aastas maapanga juhatuse ruumides täiskogu poolt valitud saadikute ja rahaministeeriumi esitaja juuresolekul. Hävituse alla kuuluvad panga poolt väljaostetud pantkirjad. Hävitatud pantkirjade üle tehakse vastavad sissekanded pangaraamatutesse.

Iga kustutusele langenud pantkirja eest maksetakse nimeline väärtus selles rahas, mis pantkirja peal tähendatud, misjuures nende kupongide, mille maksutähtaeg veel tulemata, väärtus kapitaalisummast maha arvatakse.

Kustutuse alla langenud pantkirjade üle pannakse kuulutus panga ruumidesse üles ja avaldatakse „Riigi Teatajas“ ning nendes Eesti ja väljamaa lehtedes, mille kaudu panga juhatusel olevate andmete järele pantkirjade omanikud kõigeparemini võiksid kustutuse kohta teateid saada. Samuti kuulutatakse ka veel endiste aastate väljaostmata pantkirjade üle.

Kuulutustes peab ära tähendatud olema pantkirjade numbrid, väljamaksmise ja protsentide maksmise lõpetamise tähtajad.

Kustutusele langenud pantkirjade ja nende kupongide väljamaksmist toimetatakse panga kassas ja teistes panga juhatuse poolt määratud ning väljakuulutatud kohtades.

Pantkirjade kapitaali võla ja protsentide eest vastutab maapank kõige oma varandusega, samuti ka kõik laenuvõtjad oma panditud

varandusega proportsionaalselt tasumata võlale kohustuse tekkimise ajal“.

See oleks mõeldud § 15. asemele. Ma juhiksin veel kord Riigikogu tähelepanu selle peale, et see midagi ei aita, kui öeldakse umbkaudu, et riik vastutab maapanga tegevuse eest kõige oma varandustega. On selge, et see ühegi rahamehe juures panga vastu usaldust ei ärata, vaid kõik need liialdused, niihästi rahanduse alal, kui ka mujal, näitavad ainult seda, et teatud asutus, ütleme maapank, mitte normaal oludes ei tööta, vaid et ta kunstlikult liialduste abil katsub omale usaldusilmet võita. (K. Tonkman, põl: Kas popsiseadus kindlustab rahamehi?) Teie ei ole minu käest küsinud, mis mina popsiseadusest arvan. Selle üle ma praegu ei saa rääkida.

Juhataja **J. Zimmerman**: Ma palun kõnelejat mitte segada.

J. Jans (stp): Ma arvan, et minu poolt ettepanud parandus annab pangale normaalilme, ja kui on pangal head juhid ja kui asju tõesti korralikult aetakse, siis vastutus maapanga kapitaali ulatuses ja eriti laenuvõtjate vastutus, kes selle läbi huvitatud on, et laen otstarbekohaselt ära tarvitataks ja mitte ettevaatamatult ära ei kulutataks, on väga tarvilik ja just selles suhtes on see paragrahv mõjusam maapanga usalduse pant, kui rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanud § 15. See paragrahv peab ka olema rahaasjanduse komisjoni poolt kavatsatud laenu tarvitamise kontrolli asemel, mille järgi tahetakse laenuvõtja kukil istuda ja vaadata, mis tema rahaga teeb. Nagu teada, politseilised järeelvalve abinõud ka teistel aladel ei aita, siin aitavad nad veel vähem. Minu poolt ettepanud paragrahv oleks abinõu, mis palju mõjusam on laenu otstarbekohasemat tarvitamist garanteerima, kui politseiline maapanga juhatuse järeelvalve.

Järgmine paragrahv: „Protsentide maksmist pantkirjade eest toimetatakse kupongide ettenäitajatele.“

Järgmine paragrahv: „Kui kupongisid ja kustutuse alla langenud pantkirju 10 aasta jooksul, nende maksu või kustutus tähtajast arvates, maksmiseks pangale ette ei panda, siis jäävad väljanõudmata summad maapanga kasuks.“

Järgmine paragrahv: „Pantkirjad trükitakse rahaministri poolt kinnitatud vormi järgi; neil peab olema ära tähendatud nimeline väärtus, protsentide kõrgus, NN, väljalaske aeg ja kustutuse kord. Pantkirjade juures on kupongide leht. Pantkirjad lõigatakse talongideraamatust välja ja pannakse käima direktori, raamatu-

pidaja ja kahe selle tarvis valitud panganõukogu liikme allkirjadega varustatult.

Märkus. Pantkirjade blangid valmistatakse riigi trükikojas.“

Järgmine paragrahv: „Rikutud pantkirju ja kupongisid võib nende omanikkude soovil ümber vahetada vastava maksu eest.“

Järgmine paragrahv: „Maapanga pantkirju võetakse vastu igasuguste kroonu- ja kogukondlikkude maksude, hangete ja töövõtete juures kindlustuseks.“

Järgmine paragrahv: „Maapanga väärtpaberite järeltegemise eest karistatakse nagu riigiasutuste paberite järeltegemise eest.“

Järgmine paragrahv: „Kustutuse alla langenud pantkirjade järgi lõpeb protsentide maksmine, kui selleks panganõukogu poolt iseäralikku tähtaega välja pole kuulutatud, hiljemalt loosimise aasta 1. oktoobril.“

Järgmine paragrahv: „Pantkirjade protsentide maksmise tähtaegadeks on 1. aprill ja 1. oktoober. Samade tähtaegade järele sünnib ka pantkirjade väljaandmine.“

Järgmine paragrahv: „Pantkirjad võivad olla 5000, 10.000, 25.000, 50.000 ja 100.000 mk. suurused“. (K. Tonkman, põl: Kas on üks paragrahv või mitu? See on paralleel seaduseelnõu, mis see tähendab? Vahelhüüe paremalt poolt: Seda oleks võinud ju komisjonis arutada!) Sinna olid kutsutud kõiksugused asjatundjad, aga minule võimalust ei antud.

Järgmine: „Pantkirjade tagasimaksmine sünnib kulla väärtuse järgi. Panga nõukogu määrab iga aasta kindlaks tagasimaksu summade suuruse, missugune otsus rahaministri poolt kinnitatakse. Samasugusel alusel tasutakse ka pantkirjade protsendid.

Maapangal on täiskogu otsuse järgi õigus pantkirjade laenuprotseente vähendada, kui rahaturu olud seda nõuavad. Niisugusel korral kuulutab juhatus (direktor) aasta enne protsentide vähendamise tähtaega „Riigi Teatajas“ ja peale selle nendes Eesti ja väljamaa ajalehtedes, nõukogu valiku järgi, mille kaudu pantkirjade omanikud kõige hõlpsamini kavatseltavast muutusest teada võiksid saada, et need isikud, kes pantkirja protsendi määra muutmisega nõus ei ole, omad pantkirjad ühes kupongidega kuue kuu jooksul, kuulutuses näidatud tähtajast arvates, panga juhatusele ette peavad panema. Ette pandud pantkirjade vastu antakse sellekohane kviitung, mille järgi aasta pärast, ülemaltähendatud kuulutuse tähtajast arvates, pantkirjade nimeline väärtus ühes selle ajani sennisel alusel kogunenud protsentidega panga poolt välja maksetakse.“

Järgmine: „Kui eelmises paragrahvis tähendatud kviitungid määratud tähtajal väljamaksmiseks ette panemata jäävad, jätab maapanga juhatus vastavad summad oma juurde ilma protsentideta hoiule, hävitab vastavad pantkirjad ära ja kuulutab nende kustutamisest samades lehtedes, milles protsendi vähendamisest teada anti.

Hoiulejääetud summad maksetakse kümne aasta jooksul kviitungite ettenäitamisel pantkirjade omanikkudele välja. Kui 10 aasta jooksul tähendatud kuulutuse tähtajast arvates, kviitungid maksmiseks ette ei panda, jääb väljavõtmata summa maapanga omanduseks.

Eelmistes paragrahvides tähendatud pantkirjade väljaostmiseks võib maapank laenu teha täiskogu otsuse põhjal, mis rahaministri poolt kinnitatakse. Laenu tegemise kulud kaetakse tagavarakapitaalist.

V. Laenude enne tähtaega tagasinõudmine ja viivitusrahad.

Maapangal on õigus laenu täies summas või osalt tagasi nõuda enne tähtaega, kui laenuvõtja oma liikumata varanduse niivõrd hooletusesse jätab, et selle tagajärjel pandi väärtus langema hakkab, samuti kui panditud varandust ilma panga nõusolekuta osade viisi müüma hakatakse. Maapangal on õigus igal ajal laenuvõtjate varandusliku seisukorra kohta teateid koguda ja panditud varanduste hindamist ette võtta.“

Järgmine: „Niisugusel korral, kui maapank tarvilikuks leiab laenu terves summas ehk osalt enneaegu tagasi nõuda, antakse võlavõtjale kuuekuuline tähtaeg, mille jooksul ta tarviliku summa maapanga pantkirjades ühes kupongidega ehk sularahas ära tasub.“

Järgmine: „Kui võlavõtja eelmises paragrahvis tähendatud tähtaja jooksul määratud summat ära ei tasu, siis asub panga juhatus viibimata sunniviisil sissenõudmisele tsiviilkohtupidamise seaduses ettenähtud korras, mis juures tasumata võla eest loetakse 1% kuus viivitusraha, arvates võla tähtajast äramaksimiseni.

Kõigi õigel ajal tasumata summade pealt maksab võlavõtja pangale 1% kuus viivitusraha, mis ühes vastava maksuga sisse nõutakse.“

Järgmine: „Maapank võib võla sissenõudmisele asuda ka siis, kui tähtajal maksud kolmel üksteisele järgneval terminil maksmata on jätud. Selle juures võib pank oma nõudmist pöörata ka võlgniku liikuva varanduse peale. Üldse vastutavad võlgnikud maapangast võetud isiklike võlgade eest kõige oma varandusega.“

Järgmine: „Müügile määratava liikumata varanduse üleskirjutamist toimetab kohtupristav ainult panga juhatuse palve peale.

Peale sundusliku oksjoni kuulutust võib maapanga juhatus omalt poolt oksjoni kohta kuulutusi avaldada, kuidas tarviliku leiab olevat võla sissenõudmiseks.“

Järgmine: „Kunni oksjoni alguseni võib võlgnik võlga ühes kõigi kuludega tasuda ja sellega varanduse müügi seisma panna.“

Järgmine: „Varanduse müügile määramise palves peab panga juhatuse poolt üles antud olema: eraldi võlad, millel on esimese obligatsiooni iseloom ja eraldi võlad, millel seda iseloomu ei ole, samuti peab palves ära tähendatud olema võla summa, mida ostja oma peale võib üle võtta. Palvele lisatakse juurde krepostijaoskonna õiendus varanduse pantimise üle, mis maapanga võlgade eest müügile määratud.“

Kui kohtupristavi poolt teade on tulnud oksjoni väljakuulutamise üle, peab juhatus teatama kõigi sündinud ja oodatavate muudatuste üle andmetes, mis selle paragrahvi esimeses lõikes ära tähendatud.

Väljapakkumine oksjonil, ükskõik kellenõudmise peale müüki toimetatakse, ei või alata vähemast summast, kui teevad välja võlg maapangale ühes kõigi protsentidega, viivitusrahadega, kohtu- ja oksjonikuludega, juurde arvatud ka kõik võlguolevad riigi- ja muud maksud ning võlad, millel on eesõigus maapanga võlga võrreldes.

Kui tsiviilkohtupidamise seadustes ettenähtud korras peetud teistkordsel oksjonil ostjat ei leidu, kes eelmises paragrahvis tähendatud summat müügiloleva varanduse eest pakuks, siis võib maapank seda varandust eelmises paragrahvis määratud alustel väljaarvatud summa eest omale võtta ehk sellele isikule jätta, kes kõigesuuremat hinda pakkus, kuigi see hind kõiki panga nõudmisi ei kata.“

Järgmine: „Oksjoni järgi peab enampakkuja maapangale 14 päeva jooksul ära tasuma kõik temale kuuluvad võlad, protsendid ja trahvid, kuna kapitaal-võlg võib uue omaniku peale üle viidud saada. Makstud summade, samuti ülekantava võla üle annab maapanga juhatus vastavad tunnistused, mille ostja kindlaksmääratud tähtaja jooksul (Ts. kp. s. § 1874.) sellele kohtule ette paneb, kelle juures oksjon peeti. Kui maksud tähtajal sisse tulnud ei ole, kaotab enampakkumine oma jõu ja maapank rahuldatakse sisse makstud kautsjoni summast.“

Tühjaläinud oksjoni tõttu maapanga kätte jäänud varanduse on juhatus kohustatud kohe panga nimele kreposteerima ja tema aasta jooksul panga arvel ära müüma, enampakkumise teel ehk vabal kokkuleppel.“

Järgmine: „Maapangale panditud liikumata varandusi ei või uute omanikkude nimele kreposteerida ilma panga nõusolekuta. Maa-

pank ei või oma nõusolekut kreposteerimiseks keelata, kui uus omanik kõik selles põhikirjas ettenähtud võlad ja kohustused oma peale võtab.“

Järgmine: „Kõiki panditud varanduse koormatuse (servituudid, rendilepingud jne.), mis pandi väärtust võivad vähendada, võib ainult maapanga nõusolekul kreposteerida.“

Osalise võõrandamise ja koormatuste krepostiraamatutesse sissekandmiseks lubaandmise juures peab panga juhatus tähele panema, et panditud varanduse väärtus võlga selles põhikirjas ettenähtud vahekorras oleks.

Võlavõtja, kes võla jaotamist palub ühes panditud varanduse osalise võõrandamisega, on kohustatud asjaajamises tekkivad kulud kandma ja pangale kõik tarvilikud dokumendid ja teated ette panema.“

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Ma võiksin ainult niipalju tähendada, et härra Jans kandis selle seaduseelnõu ette, mis komisjonis oli juba arutamise all. Sel korral komisjonis ei saanud see eelnõu ühtki häält poolt. (J. Jans, stp: Teie pole teda seal läbi lugenudki.) Ei, tema oli seal arutamisel, komisjoni liikmetel oli täiesti see materjal käes, üks terve koosolek arutati seda seaduseelnõu ja lükati lõpuks ühel häälrel tagasi. Meie komisjoni poolt valmistatud seaduseelnõus tulevad edaspidi ka mõned paragrahvid, mida härra Jans siin käsitas, aga nemad on vähemas ulatuses, sest et komisjon ei leia tarviliku olevat kõike detailisid, mis määrustega saab korraldada, põhikirja võtta.

Juhataja **J. Zimmerman**: Faktiivselt märkuseks on sõna rkl. Jans'il.

J. Jans (stp): Ma tahan ainult öelda, et minu poolt ettekantud üksikasjalised normid pantkirjade väljaandmisel, kreposteerimisel ja võlgade kustutamisel on peaaegu sõna-sõnaline tõlge meie hüpoteekpankade ja mõisnikkude krediitseltside põhikirjadest ja täiesti kooskõlas meie notariaal- ja tsiviilseadustega.

Juhataja **J. Zimmerman**: § 11. kohta on ettepanek ainult rkl. Jans'i poolt. Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Jans'i ettepanek tagasilükatud. Panen hääletamisele § 11 komisjoni poolt ette pandud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 11. vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 12 ja 13.

§ 12. Liikvelolevate panga pantkirjade aasta protsendid ja kustutus ei tohi kokku suurem olla laenusajaatelt aasta jooksul võetavate tähtajaliste maksude üldsummast. Sellele vastavalt määratakse kindlaks liikvelolevate pantkirjade kogusumma ülemmäär.

§ 13. Panga pantkirjad antakse välja üksikute seeriade kaupa. Nende seeriade loosimist toimetatakse kaks korda aastas, silmas pidades, et iga liikvelelastud seeria kustutatud oleks sama aja jooksul, mille peale vastavad laenu on välja antud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 14. Pangale on pantkirjade realiseerimine lubatud ainult laenusajate arvel.

J. Jans (stp): See on kõige kriminaalsem paragrahv, mis siin põhikirjas üldse leidub. Ma olen tema vastu juba mitmel puhul vaieldud. Kordama ma seda ei hakka, mis öeldud on, kuid ma pean veel mõne täiendava märkuse selle paragrahvi ulatuse kohta tegema. (V. Linnamägi, krst: Ei maksa rääkida.) Jah, ma usun küll, et see rääkimine asjata on, kui inimesed kuulda ei taha. Need, kes tahavad riigikassat kiires korras tühjaks pumpama hakata, nende suhtes on õige, et seal on kurtidele kõrvadele räägitud. Kuid ma leian enese kohustatud olema oma seisukohta siin väljendama, selle peale vaatamata, kas Riigikogu liikmed mind heaks arvavad kuulda või mitte. On seisukohti, mille ettekandmine iseenesest juba teatud väärtusega on, ükskõik kas tal otsekohest mõju seaduseelnõu vastuvõtmise peale on või mitte. Ma arvan, et kui see eelnõu niisugusel kujul vastu võetakse, nagu ta on rahaasjanduse komisjoni poolt ette pandud, siis järgmisel nädalal või kuul, hiljemalt sügisel kindlasti selle seaduse muutmiseks tullakse. (Aruandja **A. Jürman**: Jääb tulemata.) Ei või tulemata jääda. Inimlik loogika ütleb juba seda, aga eriliselt kindlasti rahaasjanduse alal valitsevad põhimõtted lasevad oletada, et see põhikiri sarnasel kujul meie rahaasjandust ei tervenda ja et Vabariigi Valitsusel tuleb selle maapanga tegevust ligemal ajal suspendeerida. Seda on Vabariigi Valitsus ise oma seletuskirjas lubanud, nii et see ei ole minu ähvardus ega ettekuulutus. Mina aga vaidlen kindlasti selle vastu, kui kõik riigi päralt olevad varandused pannakse selle maapanga tegevuse eest vastutama. See on eriliselt meie rahaasjanduse seisukohalt vastuvõtmatu. Ta ei anna, nagu ma juba mitmel korral seletanud olen, maapangale

midagi, sest rahade peal on ka märkused, et riik vastutab kõigi oma varandustega, aga misuguse riigi paberirahad ei ole oma väärtuses langenud ja paljudes riikides nulliks muutunud. Järelikult see märkus, mis rahade peal on, on asjata, ja asjata on tema ka siin. Kuid kõigepealt on vastuvõtmata see seisukoht, et nüüd põllumehed, need, kes loodavad selle maapanga kaudu riigikassalt raha saada, et need Eesti vabariiki selle klauseliga enesele okupeerivad ja teised inimesed hoopis väljapoole jätavad. Siin pannakse mängu terve Eesti vabariigi varandus, ja ei küsita nende huvidest, kellele seda hüpotekaarlaenu maapangast mitte ei anta. Kui nüüd maapank kahjuga töötama hakkab, nagu meie riigipank ja teised suuremad pangad on senni töötanud, siis tehtakse kõigile kodanikkudele kahju. Kes peaks siis lõpuks maapanga kahjud kinni maksma? Kas ei ole see nende teiste, kes seda maapanka ei kasuta, varanduse ülelöömine? Kui tunnustada põhi mõtet, et teise inimesekäest ilma vastutasuta ei pea midagi ära võetama, siis ei pea seda ka ümber nurga kavalusega tegema, mida avalikult lubatud ei ole. Kriminallistikas on tähele pandud, et mida madalamal haridusjärjel rahvas on, seda rohkem teevad inimesed kuritegusid, millel vägivaldne iseloom, nagu otsekohe röövimine, varastamine jne. Mida rohkem ajalugu edasi läheb, seda vähemaks muutub vägivalda tarvitamine, selle asemele aga suureneb vastaval arvul pettuse ja kavaluse teel kordasaadetud varanduslike kuritööde arv, ja ma pean ütleva, et siin antakse võimalus niisugust asja arendada. Harilikul riigikodanikul, kellel õigus on ka riigivaranduste peale, tühistatakse see õigus käesoleva paragrahvi kaudu. Lubatakse maapanga direktoritel ja juhatusel laenusid välja anda ja raha jagada põllumajanduslike krediidide nime all niisugusel viisil, et sellega üldist riigi krediiti puudutatakse. Sellega saavad kõik teised riigikodanikud varanduslikku kahju. Ma leian, et see vaatekoht peaks kaaluv olema ja ei peaks niisugust klauselit maapanga põhikirja sisse võtma, mis kuritegevust võimaldab ja maapanga direktoritelt igasuguse vastutustunde ära võtab. Nad teavad, et riik vastutab kõigi riigi päralt olevate varandustega, ja nad ei katsugi panga vastu usaldust hoida harilikus korras.

Juhataja **J. Zimmerman**: Praegu on arutamisel § 14, mis järgmiselt käib: „§ 14. Pangal on pantkirjade realiseerimine lubatud ainult laenusajate arvel“. Teie kõne ei käi aga selle paragrahvi kohta.

J. Jans (stp): Mina rääkisin § 15-da kohta, olen aga oma jutuga ka juba lõpul.

Juhataja **J. Zimmerman**: Asun § 14. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 14 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 15. Pantkirjade kapitaal ja protsendid on kindlustatud pangale panditud kinnisvaradega, kui ka kõigi riigi päralt olevate varandustega.

V. Hasselblatt (sks): Käesoleva § 15-da kohta tuleb vastu võtta muudatus. On päris selge, et kui riik on oma peale võtnud varandusliku vastutuse pantkirjade eest, siis sellega piirab riik emissiooni õigust, niisama kui erapanakade garantii ja vastutus laenude eest on kindlustatud passivas, niisama peab ka riigi garantii ühes emissiooniga passivasse mahtuma. Silmas pidades, et seda riiklikku õigust piiratud on, teen ettepaneku § 15-dast välja jätta paragrahvi lõpp: „kui ka kõigi riigi päralt olevate varandustega“.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Sellest on juba mitu korda juttu olnud. Ette on nähtud, et Eesti maapank tegutseb kui riiklik pank, siis on loomulik, et ka riik vastutab kõigi oma varandustega ka selle panga eest. Sellepärast on paragrahvi lause viimane osa sisse võetud. Rahaministeeriumi esitaja oli komisjonis ja just härra rahaministri ettepanekul võeti sarnane lause sisse. Härra rahaminister, kes kõige rohkem peab tundma seisukohta, kas see võiks mingisugust mõju avaldada riigi rahaasjanduse peale tähendatud kujul, leidis, et niisuguse lause sissevõtmine seadusesse mingisugust halba mõju ei avalda, ja sellepärast võttis komisjon sarnase lause sisse. Komisjoni nimel toetan esitatud paragrahvi.

Juhataja **J. Zimmerman**: § 15-da kohta on ühine ettepanek rkl. Jans'i ja rkl. Hasselblatt'i poolt, välja jätta paragrahvi lõpust: „Kui ka kõigi riigi päralt olevate varandustega.“ (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 12 häält, vastu 20 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 15. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 15 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 16. Panga administratsiooni ja operatsiooni kulud kaetakse panga tuludest. Panga eelarve seatakse kokku panga juhatuse poolt

ja esitatakse ühes panga nõukogu arvamisega rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Samal viisil arutatakse ja kinnitatakse ka lisakrediidid, mida eelarve kokkuseadmise ajal võimalik polnud ette näha.

J. Jans (stp): §§ 16., 17. ja järgmistes kordub see vana pahe, mis meie seadustes ette tuleb, kus Vabariigi Valitsus tehakse iga vähema tegevuse eest vastutavaks. Meie loeme siit, et panga eelarve seatakse kokku ja esitatakse ühes panga nõukogu arvamisega rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Kui nüüd Vabariigi Valitsus on eelarve kinnitanud, siis on sellega panga nõukogu ja direktorium panga eelarve suhtes vastutusest vabastatud. Siinjuures võib aga panga eelarve kinnitamine olla puht vormalne, sest on ju võimatu, et Vabariigi Valitsus saaks tungida panga operatsioonidesse, kas need on otstarbekohased või mitte. Panga juhatusel on pärast hea çelda, et Vabariigi Valitsus kinnitas eelarve, meie ei tea mitte midagi, nii nagu meie sennised direktorid pole seda kunagi teadnud. Mina vaidlen kindlasti selle vastu, et Vabariigi Valitsus maapanga eelarve kinnitamise juurde tõmmatakse. Ma leian, et pank oma eelarvega võiks ja peaks ise hakkama saama. Meie inimesed peaksid ometi kord nii kaugele saama, et kui nendel on usalduse koht kätte antud, nõukogud ja revisjoni komisjonid kukil, et nad siis ometi kord ettevaatlikult toimetaks. Senni ei ole Vabariigi Valitsuse järelvalve ka midagi aidanud, ikkagi on meie pangaasjad halvasti aetud ja raharaiskamisi ette tulnud. Ma vaidlen üldse selle paragrahvi sissevõtmise vastu ja leian, et eelarve seatakse harilikus korras kokku panga juhatuse poolt ja esitatakse panga nõukogule kinnitamiseks. Vabariigi Valitsusele võiks ta saata ainult teadmiseks aga mitte kinnitamiseks. Panen ette § 16 välja jätta.

Juhataja **J. Zimmerman**: Rkl. Jans'i poolt on ettepanek tehtud, § 16. välja jätta. See on ettepanek, mis eraldi hääletamisele ei tule. Panen hääletamisele § 16. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 16 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 17 ja 18.

§ 17. Panga aasta aruanne, mis juhatuse poolt kokku seatud ja nõukogu poolt läbi vaadatud, esitatakse rahaministri kaudu Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks ja Riigikogule riigi eelarve lisana teadmiseks. Samal ajal

esitatakse aruanne riigikontrolöörile revideerimiseks, kes oma otsuse aruande kohta teatab Vabariigi Valitsusele hiljemalt ühe kuu jooksul.

§ 18. Panga perioodilised bilansid ja aastaaruande kuulutab panga juhatus üldiseks teadmiseks välja rahaministri poolt kokkuleppel riigikontrolööriga kinnitatud vormil.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 19. Riigikontrollil on õigus panga kassa ja muude väärtuste aegajalist revideerimist toimetada. Revideerimise viis ja kord määratakse kindlaks riigikontrolööri poolt kokkuleppel rahaministriga.

J. Jans (stp): Ma panen ette see paragrahv järgmises redaktsioonis vastu võtta: „Riigikontrollil on õigus panga käsutada olevaid väärtuseid, panga kassasid, arvepidamist ja tegevust revideerida, viimast seadustele, määrustele, panga põhikirjale ja viimase alusel antud juhtnööridele vastavuse mõttes. Revideerimise viis ja kord määratakse kindlaks riigikontrolööri poolt kokkuleppel rahaministriga.“ Minu ettepanekus on nimelt laiendatud riigikontrolööri võimupiirkonda. Rahaasjanduse komisjoni poolt on ette nähtud, et riigikontrollil on õigus aegajalist panga kassa ja muude väärtuste revideerimist toimetada. Mina leian, et riigikontrolöör võib üldse maapanga tegevuse seadusele vastavust revideerida. Kuna enamuse poolt vastu võeti see paragrahv, mis ette näeb, et maapanga eest vastutab riik kõigi oma varandustega, siis ei ole see laiendatud kontroll üleaarne, vaid otse hädatarvilik.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: See küsimus oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel ja seal lükati see ettepanek tagasi, mis härra Jans esitas. Komisjonis leiti, et see parandus ei too selgust vahekordadesse, nimelt kui kaugele riigikontroll võib minna, kas ta mitte vahele ei astu ühes või teises mõttes panga tegevusele. Paragrahvis on kindlal kujul öeldud, et riigikontrollil on õigus panga kassa ja muude väärtuste aegajalist revideerimist toimetada. Toetan komisjoni ettepanekut.

Juhataja **J. Zimmerman**: Rkl. Jans'i ettepanek ja komisjoni redaktsioon § 19. kohta tulevad paralleel-hääletamisele. Asun rkl. Jans'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Panen hääletamisele komis-

joni redaktsiooni. (Hääletatakse.) Kuna kumbki ettepanek ei ole saanud absoluutset enamust, tulevad mõlemad ettepanekud hääletamisele „poolt“ ja „vastu“. Panen hääletamisele komisjoni ettepaneku. (Hääletatakse.) Panen hääletamisele rkl. Jans'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Komisjoni ettepaneku poolt on 25 häält, vastu 11 häält; rkl. Jans'i ettepaneku poolt on 11 häält, vastu 24 häält, — seega on § 19 vastu võetud komisjoni poolt esitatud kujul.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 20.

§ 20. Panga arvepidamise ja aruandmise korra kinnitab rahaminister kokkuleppel riigikontrolööriga.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

III. Panga operatsioonid.

A. Üldmäärused.

§ 21. Pank toimetab järgmisi operatsioone:

a) annab iseseisvaid majapidamisi moodustavate põllumajandusliikude kinnisvarade kindlustusel laenusid kunni 40% panga hindamisest, ilma et laenu otstarve laenuvõtja poolt ära näidataks ja

b) laenusid samasugusel kindlustusel elumajade ja teiste majapidamises tarvilikkude hoonete ehitamiseks, samuti ka maaparandustööde ja muude tööde läbiviimiseks, mis panga poolt tarvilikuks on tunnistatud, et panditava maa-ala väärtust tõsta. Niisugused laenud antakse välja ehituste ja tööde peale ettenähtud tegelikkudele kuludele vastaval määral, kuid mitte milgil juhtumisel üle 60% kinnisvara hinnatud väärtusest. Kui sarnased laenud määratakse maaomanikkudele, kellele juba selle paragrahvi p. a. põhjal laenu antud, siis ei tohi lisa ja esimese laenu kogusumma mitte ulatuda üle 60% kinnisvara hinnatud väärtusest. Põllumajanduslikult tarvilikkude ehituste ja tööde nimestik, milleks tähendatud laene antakse, määratakse kindlaks juhtnöörides, mis panga nõukogu poolt läbi vaadatakse ja rahaministri poolt kokkuleppel põllutöoministriga kinnitatakse.

Märkus: Maaomanikkudele ja maapidajatele, kes § 104. p. p. a ja c ettenähtud põllumajanduslikke laene juba on saanud, võib laene anda § 21. p. b korras ka riigilaenu tasumiseks.

R. Penno (as): Ma teen ettepaneku, käesoleva paragrahvi märkus redigeerida järgmiselt: „Maaomanikkudele ja riigimaade

põlistele tarvitajatele, kes põllutööministeeriumilt või maapanga asunduslaenude ja ostuvõlgade osakonnalt põllumajanduslikke laenusid on juba saanud, võib laene anda § 21. p. b korras ka tähendatud laenude tasumiseks.“ See parandus on ainult redaktsiooniline ja käsitab peaaegu sedasama, aga siin on ette nähtud need laenud, mis juba enne põllutööministeeriumilt välja antud, niisamuti on praegu välja antud ka maaparanduslaenud, mida võib üle kanda maapanga arvele. Mõte on seesama, mis käesolevas märkuseski.

Juhataja J. Zimmerman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: See sisuliselt ei muuda. Siin on üks termin, mis meie märkuses — „maapidajatele“. See on nüüd täpsemalt rkl. Penno ettepanekus ära tähendatud — „riigimaade põlistele tarvitajatele“, nii et sisuliselt vahet tõepoolest ettepanud esitusele ei ole.

Juhataja J. Zimmerman: Panen hääletamisele rkl. Penno ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Asun § 21. ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 21 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 22.

§ 22. Laenud, mille otstarve ära ei ole näidatud, antakse välja ainult neile maaomanikkudele, kelle kinnisvarad võlgadega koormatud pole, või kes oma nõusolekut avaldavad, et kinnisvara koormavad võlad määratud laenust tasutakse, või kui laenu-saaja eravõlausaldajad panga laenule eesõiguse annavad.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 23. Majapidamise rajamiseks ja täiendamiseks määratud laenud (§ 21. p. b) antakse välja niihästi maaomanikkudele, kui ka maapidajatele, kes riigilt maad saanud põlise rendi alusel.

R. Penno (as): Selle paragrahvi redaktsioonis teeksin ma järgmise ettepaneku, võtta sinna lisaks veel Balti eraõiguse §§ 1324 — 1334 ja §§ 4131 — 4154 ettenähtud instituudid ja käesoleva seaduse põhjal võimaldada nende alusel maakasutajatele laenu anda, see on obrokiõiguse, niisama ka põlise rendi

õiguse, mis Balti eraõiguses ette nähtud, alusel, maakasutajatele. Seda praegune paragrahv ei käsita. See on ainult teoreetiline soov. Tuleks aga käesoleva seaduse alusel võimaldada neile laenu saada. Peale selle oleks redaktsiooniline parandus kooskõlastamiseks maatarvitamise seadusega. Nende parandustega kõlaks see paragrahv järgmiselt: „§ 23. Majapidamise rajamiseks ja täiendamiseks määratud laenud antakse välja maaomanikkudele, riigimaade põlistele tarvitajatele ja teistele Balti eraõiguse §§ 1324.—1334 ja §§ 4131.—4154 alusel põlistele maakasutajatele.“

Juhataja J. Zimmerman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Siin on lisandus juurde tehtud, mis tõesti puudus. Balti era-seaduse alusel võidi laenu anda põlisele maatarvitajale. Ka võiks laenu välja anda, mis kinnisvara väärtust tõstab, see on § 21. p. b alusel. Komisjonis see ettepanek arutamisel ei olnud, sellepärast ei saa komisjoni nimel temaga ühineda, kuid isiklikult leian, et selle ettepaneku vastuvõtmine soovitatav on, sest see paragrahv lubab laenu neile põlistele tarvitajatele, kes maad on saanud põllutööministeeriumi käest, nii et siin ei maksaks vahet teha. See on sisuline parandus ja kaudselt kooskõlas esitatud paragrahviga. Teine on puht redaktsiooniline parandus, „maatarvitajale“ asemel on võetud „riigimaade põlisele tarvitajale.“

Juhataja J. Zimmerman: Panen rkl. Penno ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen § 23. hääletamisele parandatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 23 vastu võetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 24. Pangale jääb õigus § 21. p. b tähendatud laene välja anda kas tervelt või osakaupa, sedamööda, kuidas väljaantud summad määratud otstarbele vastavalt ära on kulutatud.

J. Jans (stp): Mina juhiksin Riigikogu tähelepanu § 24. vastolu peale § 27. Iga tahes ei ole minul arusaadav, kuidas pank õieti oma laenuoperatsioone sellele paragrahvile vastavalt tahab teostada. § 24. järgi jääb pangale õigus § 21. p. b tähendatud laene välja anda kas tervelt või osakaupa, sedamööda, kuidas väljaantud summad mää-

ratud otstarbele vastavalt ära on kulutatud. § 27. lausub: „Laenu antakse välja panga pantkirjade näol nende nimeväärtuses ja mitte vähem kui 20.000 marga suuruses.“ Nii viisi otsustatakse alguses, kuipalju laenajale kulub ja siis antakse jaokskaupa temale otsustatud summa kohta pantkirju kätte. (Vahel hüüe K. Päts'i, põl poolt.) See on § 21. ettenähtud laenude kohta, mis antakse ilma otstarbet ära näitamata. Teist viisi ei teosta maapank laenuandmist, kui pantkirjade väljaandmise näol. Aga ma tahaksin teada, kuidas pank käesoleval juhtumisel laenu välja annab. Minule näib, et neis paragrahvides mingisugust loogikat ei ole, ehk küll selle seaduse käest nähtavasti palju loogikat ei nõutagi. Minul ei ole mingisugust huvi seda seadust parandama hakata. (M. Martinson, põl: Ega meie Teie parandusi vastu ei võta.) Seda ma tean, aga ma kasutan oma aega ja õigusi ära, sest pärast, kui asjad sasis, ehk tuleb seesama härra Martinson, nagu niisugused suured härrad harilikult teevad, kes muidu ühtki mõistlikku juttu ei aja, ja ütleb, et kus teie siis olite, kui seadus vastu võeti. (J. Hünerson, põl: Ma tänaksin Teid, kui Teie täna aega ei raiskaks.) Noh Teie olete seda aega rohkem asjata surnuks löönud kui mina. Kui teie oma asju oleksite nii korralikult ajanud, siis ei oleks vist ajaraiskamise üle põhjust nii väga kaevata.

Juhataja J. Zimmerman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Siin ei ole mingisugust vastolu esitatud paragrahvide vahel. § 24. ütleb: „Pangale jääb õigus § 21. p. b tähendatud laenusid välja anda kas tervelt või osakaupa, sedamööda, kuidas väljaantud summad määratud otstarbele vastavalt ära on kulutatud.“ Tähendab et siin on öeldud, et laenusid antakse välja majapidamise tõstmiseks, see on maaparanduse ja muude tööde peale ja hoonete ehitamiseks. Hoonete ehitamiseks ei pruugi korraga pank laenu välja anda, vaid osade kaupa ja sellega võib just riisikot ära hoida. Võib olla et laen antakse välja hoonete ehitamiseks kas 500.000 marka või enam, ja mees ei hakkagi hooneid ehitama, siis on see raha läinud.

§ 27 ütleb: „Laenu antakse välja panga pantkirjade näol nende nimeväärtuses ja mitte vähem kui 20.000 marga suuruses.“ Sellega piiratakse, et mitte ei hakataks laene andma 5.000 marga suuruses, vaid vähemalt 20.000 suuruses, ja see 20.000 on välja kalkuleeritud vana praksise peal, mis hüpotekaarpankadel olnud, sest uue laenu sissekirjutamine ja

kõik muud operatsioonid lähevad ikkagi midagi maksma, kui inimene jälle tuleb laenu võtma. Nii et alammäär laenu saamise juures ei võiks mitte olla 5000 või 10.000 marka, vaid peab see olema 20.000, sest muidu läheks see pangal liiga kulukaks.

Nii ei ole selles siis mingisugust vastolu.

Juhataja J. Zimmerman: Panen § 24-da hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 24 vastu võetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 25. Maaomanikule, kes maad saanud väljaostuõiguse alusel, senni kui tema väljaostuvõlast vähemalt 60% pole tasunud, ja põlisele rentnikule antakse laen välja sellel määral, kuidas ta kulusid on teinud või teeb kinnisvara väärtuse tõstmiseks (§ 21 p. b.).

R. Penno (as): Käesolev paragrahv on mõeldud riigimaade põliste tarvitajate kohta ja selles mõttes, et redaktsioon täpsem oleks, esitan järgmise paranduse: Sõnade asemel „maaomanikule, kes maad saanud väljaostuõiguse alusel“, võtta sõnad „maaomanikule, kes maad omandanud riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seaduse alusel“ ja edasi sõnade asemel „senni kui tema väljaostuvõlast vähemalt 60% pole tasunud“ tuleks võtta „senni kui tema ülevõtähendatud seaduse § 17-da korras esimese pandi õigusena kinnistatud võlgadest vähemalt 60% pole tasunud, ja põliste tarvitajatele“ — esitatud redaktsioonis on võetud terminus „põlisele rentnikule“ — „antakse laen välja jne.“

J. Jans (stp): Siin on selles paragrahvis jälle oma konks. Siin räägitakse sellest, et kuidas laenu antakse sellele, kes juba võlgnik on, kuid midagi ei ole öeldud selle kohta, mis tehakse niisuguse mehega, kellel juba niipalju võlgu on, et hinnatud väärtuse järgi pank temale enam laenu anda ei saaks. Siin aga jälle mingisugust piiri määratud ei ole. Nähtavasti võib selle paragrahvi järgi laenu anda sarnastele isikutele, kelle varandus selle panga põhikirja järgi laenu eest enam vastutada ei või, näiteks sel puhul, kui üle 60% hinnatud väärtusest on võla all. On küsitav, kuidas pank seda nüüd võtab, aga nähtavasti võimaldab see paragrahv pangadirektoritele laenu anda igale mehele, kes aga laenu saada soovib üle normi.

Juhataja J. Zimmerman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Härra Jans'i kartus on asjata, sest § 21-s määratakse üldised piirid kindlasti ära, üle mille laenu anda ei saa.

Härra Penno poolt esitatud paranduses on vastavad muudatused tehtud redaktsioonis, nimelt võtta „väljaostuõiguse alusel“ asemel „riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seaduse alusel“. Sellega on täpsemalt ära öeldud, mida mõeldakse.

Edasi on aga paranduses öeldud „senni kui tema ülevaltähendatud seaduse § 17-da korras esimese pandi õigusena kinnistatud võlgadest“ jne. Ma ei tea mitte, kas see väljendus „ülemaltähendatud seaduse § 17“ küllalt arusaadav oleks. Siin on igatahes mõeldud riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seadust. Seda viimast aga tuleks just ära tähendada, kui tahtakse, et täiesti arusaadav oleks, mida selle ülevaltähendatud seaduse all mõistetakse.

Juhataja J. Zimmerman: Panen rkl. Penno ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen § 25-da ühes vastuvõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 25 vastu võetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 26. Kinnisvarade pantimisel antakse panga laenule eesõigus nende kinnisvarade peal lasuvate väljaostuvõlgade ja riigi laenude ees. Põlisele rentnikule lubatakse valdamisel olevat kinnisvara pantida ainult igakordsel sellekohasel maaomaniku loal.

R. Penno (as): Ka selle paragrahvi kohta teen ma parandus-ettepaneku järjekindluse mõttes. Teen ettepaneku, siin ette võtta järgmised redaktsioonilised muudatused: esimese lause lõpusõnade „väljaostuvõlgade ja riigi laenude ees“ asemele võtta „riigi kasuks kinnistatud võlgade ees“; teise lause alguses sõnade „Põlisele rentnikule“ asemele võtta „Põlisele tarvitajale ja kasutajale“. Nii oleks see paragrahv eelmisega kooskõlas.

J. Jans (stp): § 26 on väga huvitav ja iseloomustav paragrahv selles põhikirjas. Pealiskaudselt lugedes ei saa aru ta ulatusest. Eriti mõtlen selle paragrahvi esimest poolt, kus öeldud:

„Kinnisvarade pantimisel antakse panga laenule eesõigus nende kinnisvarade peal lasuvate väljaostuvõlgade ja riigi laenude ees“.

Mis see tähendab? See tähendab, kui põllutöoministeeriumi või Eesti panga kaudu või eelarve korras kellelegi krediiti on antud, raha kätte uhitud, nii et vahest see ulatab tema varanduse väärtusest mitmekordselt üle. Meil on niisuguseid võimalusi olemas. Niisugune mees tuleb maapanga juurde ja ütleb, ma olen kurguni võlgades, oksjon on silma ees, aga teil on § 26 ja selle põhjal võite mulle jälle laenu anda, teie laen, kui maapanga laen, on kindlustatud. See, mis puutub väljaostuvõlgadesse, siis on need võlad, mis riigile kindlustamata. (K. Päts, põl: Kas nende peal obligatsiooni ei ole?) Meie leiame §§ 38., 39. ja 40. on öeldud, et need võlad, mis maapanga võlgadena tehtud, võivad ilma endise võlauskuja nõusolekuta kustutamist leida. Ma juhin tähelepanu § 105. peale, missugune paragrahv käesoleva paragrahviga teatud suhted omab. Seal on öeldud: „Pank ei vastuta nende laenude eest, mis vastavate eriseaduste ja määruste põhjal välja antud ehk edaspidi osakonna poolt välja antakse.“

Võimalikud kahjud, mis § 104. põhjal väljaantud laenude ja väljaostuvõlgade alal tekivad, kaetakse osakonna käsutada olevatest fondidest ja kapitaalidest.“

§ 6. oli ette nähtud, et maapanga osakonna alla kuuluvad põllutöoministeeriumi poolt väljaantud laenude protsentidest ja trahvidest saadavad summad antakse maapanga juhatuse käsitada, direktorid võtavad sellest omale palku jne. § 105. leiame aga, et maapanga direktor, kes seda osakonda juhatab, ja maapank kõigi oma direktoritega, põllutöoministeeriumi kaudu väljaantud laenude eest ei vastuta. Nii et maapank saab riigilaenudest küll sissetulekuid ja kasusid, kuid kahjude eest ei vastuta. See on üks imetaoline määrus. (Vahelhüüded paremalt poolt.) Pank ei tohi ometi riiki varastama hakata ebasoliidsete võlauskujate arvel. (Vahelhüüde paremalt poolt.) Mina saan sellest nii aru ja mina ei usu, et keegi seda teisiti tõlgitseda võiks, kui tema Eesti keele loogika järgi käia tahab. Käesolevas paragrahvis on öeldud: „Kinnisvarade pantimisel antakse panga laenule eesõigus nende kinnisvarade peal lasuvate väljaostuvõlgade ja riigi laenude ees“. Samuti on selles põhikirjas olevad paragrahvid, mis lubavad neid laene lihtsalt kõrvale lükata. Nii saan mina aru, et maapank võib laene anda neile, kes kõrvuni võlgades. (K. Päts, põl: Ei, see tähendab, et maapanga obligatsioon peab olema esimesel kohal.) Kui on antud riigisummasid ühele isikule ja ta need on türki pannud, siis annab riik talle veel kord laene, nagu Harju panga meestele, ja nii tuleb selle seaduseelnõu juures esile

printsii, mis oli Harju panga juures. (K. Päts, põl: Teie ei saa asjast aru ja sellepärast segate. Kui Teie tahate tõsiselt rääkida, siis rääkige asjast enest. Tõesti raiskate aega.) Mina ei tea, mis asju Teie pangad ajavad, igatahes imeasju. Praegusel korral tahate teie maapanga kaudu isikule, kes riigilt võib olla terve varanduse saanud, uuesti teistkord laenu anda. Mina vaidlen selle vastu. (Vahelhüüe.) Mina ei küsinud Teie käest midagi ja ma usun, see ei ole Teie asi, midagi minu ajakulutamise kohta öelda. Minul on õigus nende inimeste huvisid kaitsta, kes ise siin ei ole ja keda maapank tahab niisuguse kahekordse laenu võimaldamise läbi kahju sisse saata. Miks nõnda tahetakse teha, sellest mina aru ei saa. (K. Tonkman, põl: On palju asju, millest Teie aru ei saa.) Noh, härra Tonkman, ega Teie minu õpetajaks kõlba. (K. Tonkman, põl: Oh ei, ega ma sugugi seda taha.) Ma saan väga hästi aru, mida Teie tahate. (K. Tonkman, põl: Teie kooliraha on väga halvasti maksetud.) Mina haridusetunnistust Teie käest juba saama ei tule. Teie, vasturääkijad, likvideerige enne oma rahaasjad, seadke oma pankrottijäänud pangad enne korda, siis tulge seletama, et olete rahaasjanduslikkudest põhimõtetest ja panga põhikirjast aru saanud. Siin on täiesti selgesti öeldud, et maapangale antakse eesõigus senni riigi poolt antud laenu ees, seega lööb riik iseenast üle maapanga abil, tähendab, riik ei löö üle, vaid need ringkonnad, kes tahavad maapanga põhikirja niisugusel kujul läbi viia, löövad riigi üle. Maapanga põhikiri on niiviisi konstrueeritud, et sarnased võimalused on ette nähtud, ja ei aita kellegi mõnitused, et mina asjast aru ei saa. Võimalused on loodud ja nähtavasti meelega, ja minu kohus on niisuguste asjaolude peale tähelepanu juhtida.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Komisjon on täie teadmisega § 26. sisse võtnud, et maapanga pantkirjad peavad olema esimesel kohal. Kui meie neid esimesele kohale ei jäta, siis oleme otsekohe kahtluse sisse viinud, et maapank oma laene, võib olla, kätte ei saa ja siis ei ostaks meie maapanga pantkirju mitte ükski. Siis edasi, eelmine paragrahv näitas, et võlgadeandmine piiratud on, kes on riigi väljaostuvõlaga koormatud, sellele ei anta laenu enne, kui ta ei ole vähemalt 60% sellest ära tasunud. Nii et siin on piir tehtud. Härra Jans, Teie lugege enne eelmist paragrahvi, siis alles seletage.

Härra Penno poolt tehtud parandus kannab eelmiste paranduste laadi ja rohkem täpsemalt tähendab ära. Siin sisulist muudatust ei tehta.

Juhataja **J. Zimmerman**: Panen rkl. Penno ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen § 26 hääletamisele ühes vastuvõetud parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 26 vastu võetud. (Hüüded: Lõpetada!)

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

„§ 27. Laenu antakse välja panga pantkirjade näol nende nimeväärtuses ja mitte vähem kui 20.000 marga suuruses.“

Rkl. Hasselblatti parandus „kuldkroonides“ saab siin vastavalt sisse kantud, see on „20.000 marga“ asemel tuleks lugeda „200 kuldkrooni“.

Juhataja **J. Zimmerman**: Panen § 27 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 27 vastu võetud. (Hüüded: Lõpetada!)

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 28. Kui majanduslikkudele oludele või rahaturu seisukorrale vastavalt tarvidus peaks tekkima laenuoperatsioon ajutiselt katkestada või ainult üht § 21. punkti käsitada ehk laene lubada ainult üksikuteks § 21. p. b. nimetatud otstarveteks või lõpuks § 21. ettenähtud ülemmäärasid vähendada, siis esineb rahaminister vastava ettepanekuga Vabariigi Valitsusele.

Juhataja **J. Zimmerman**: Korra kohta on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (stp): Põllumehed, nii nagu see siiapoole oli kuulda, palusid koosolekut lõpetada, aga et härra juhataja seda tähele ei pannud, siis ma kordan seda siit kõnetoolilt. Kui nüüd põllumehed ei soovi, et maapanga seadus nii ruttu vastu võetaks, siis meil, kui opositsioonil, ei ole midagi selle vastu. (K. Tonkman, põl: Meie Teid advokaadiks küll ei palka! — Paremalt poolt: Teie olete haige vist. M. Martinson, põl: Kas Punase Risti auto ootab ukse ees?)

Juhataja **J. Zimmerman**: Panen ettepaneku, koosolek lõpetada, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

R. Penno (as): Teen ettepaneku, § 28. lõpp, alates sõnadega „...siis esineb rahaminister..“ redigeerida järgmiselt: „...siis otsustab küsimuse rahaministri ettepanekul Vabariigi Valitsus“. Praegu paragrahvis see otsustamise moment puudub, ja see parandus ainult täiendab paragrahvi.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Ühinen selle parandusega, kuna see on redaktsiooniline parandus.

Juhataja **J. Zimmerman**: Panen § 28. ühes rkl. Penno parandusega, millega aruandja ühinenud, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 28 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

B. Laenude väljaandmise kord ja tingimised.

§ 29. Laenude väljaandmisel võetakse aluseks panga poolt toimetatud erihindamine või kadastri klassifikatsiooni andmed. Kinnisvarade suhtes, mida väljaostuõiguse või põlise rendi alusel kasutatakse, võib pank aluseks võtta põllutöoministeeriumi hindamise andmeid.

Juhataja **J. Zimmerman**: Rkl. Penno poolt on ettepanek tehtud, § 29 võtta järgmiselt: „Laenude väljaandmisel võetakse aluseks panga poolt toimetatud erihindamine või kadastri klassifikatsiooni andmed. Kinnisvarade suhtes, mida riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seaduse alusel kasutatakse, võib pank aluseks võtta põllutöoministeeriumi hindamise andmeid“. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Ühinen sellega, kuna see on täpsem redaktsioon.

Juhataja **J. Zimmerman**: Aruandja on ühinenud rkl. Penno ettepanekuga, sellepärast see ettepanek eraldi hääletamisele ei tule. Asun § 29. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 29 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 30.

§ 30. Panditud maa-ala peal asuvad vabrikud, tehased, kaevandused ja kalatööstused hindamise alla ei kuulu. Kasvav mets võetakse

hindamisel ainult siis arvesse, kui seda metsaraiumise plaani järgi kasutatakse, missugusest plaanist laenusaaaja kohustub mitte kõrvale kalduma.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja **J. Zimmerman**: Ma kuulen ettepanekut—lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 31. Hindamisel arvessevõetud hooned tulevad kunni laenu lõpuliku tasumiseni tule vastu kinnitada, vähemalt panga poolt laenu lubamisel kindlaksmääratud summas. Kui laenusaaaja hiljemalt viisteistkümmend päeva enne tähtaega pangale kinnituse uuendamise dokumenti ei esita, kinnitab pank hooned ära laenusaaaja arvel, kes kohustatud on selleks kulutatud summat hiljemalt lähemaks laenu maksutähtjaks ära õiendama. Vastasel korral määrab pank panditud kinnisvara enampakkumise teel müügile.

R. Penno (as): Teen järgmise redaktsioonilise paranduse, nimelt sõnade järele „kui laenusaaaja hiljemalt 15 päeva“ võtta: „enne kinnitustähtaja lõppu“ edasi jääb paragrahv endiseks.

Juhataja **J. Zimmerman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: Meil oli küll ette nähtud „enne tähtaega“, aga et „enne tähtaja lõppu“ on täpsem ning ainult redaktsiooniline parandus, siis ühinen ma sellega.

Juhataja **J. Zimmerman**: Aruandja on rkl. Penno parandusega ühinenud. Asun § 31. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 31 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 32—41.

§ 32. Hindamise määruised, mis panga nõukogu poolt heaks kiidetud, kinnitatakse rahaministri ja põllutöoministri poolt.

§ 33. Kohtadel, kus kinnistusjaoskonnad tegutsevad, lisavad laenusoovijad laenu saamiseks sisseantud palvele juurde:

- a) väljavõtte kinnistusjaoskonna registrist;
- b) pandikspakutava maa kaardi või määratud korras õigekstunnistatud ära kirja kaardist ja

c) kohaliku vallavalitsuse tunnistuse andmetega, kuipalju pandikspakutava maa pealt riigi ja omavalitsuse maksused võetakse ning kas nende maksude arvel võlgu on.

§ 34. Kohtadel, kus kinnistusjaoskonnad veel sisse pole seatud, esitavad laenusoovijad peale § 33. p. p. b ja c nimetatud dokumentide veel pantimise tunnistuse ja omanduse dokumentid.

§ 35. Laenu andmisel nõuab pank laenu-saajalt võlakohustuse, milles ära on tähendatud laenu tingimused ja laenusaja kohustused laenu tasumiseni.

§ 36. Kui laen välja antakse selle põhikirja § 21. p. b alusel, nõuab pank eelmises paragrahvis tähendatud võlakohustuse täiendamist veel erikohustustega, et tööd, mille tegemiseks laen lubatud, lõpule viiakse, koha peal asuvad hooned korras hoitakse ja majapidamist korralikult juhitakse, nii et koha väärtus ei väheneks.

Panga esitajatel on igal ajal õigus järele valvata, et kavatsatud tööd laenu saamisel esitatud plaanidele ning eelarvetele vastavalt tehtakse.

§ 37. Kui laenusaja oma peale võetud §§ 35. ja 36. ettenähtud kohustuste täitmisest peaks kõrvale kalduma, on pangal õigus väljaantud laenu, kas osalt või tervelt, tagasi nõuda. Kui laenusaja seda nõudmist ühe kuu jooksul ei täida määrab pank panditud kinnisvara enampakkumise teel müügile.

§ 38. Panga poolt väljaantud laen kinnistatakse panditud kinnisvara peale §§ 35. ja 36. tähendatud võlakohustuse põhjal ja paigutatakse esimesele kohale §§ 39.—41. ettenähtud korras.

§ 39. Kui panga kasuks kinnistatava võla ees on eravõlausaldajate kasuks kinnistatud võlgu, siis kutsutakse võlausaldajad panga poolt lõpuarvet tegema kutselehtedega, või avaliku väljakutse korras. Lõpuarve tegemisel arvatakse protsendid välja, kas tegeliku maksu-päevani, või kutselehes ehk kuulutusel tähendatud päevani, millele 10-päevaline tähtaeg

ilmumiseks juurde arvatakse, kuna pärast seda protsendi maksmine võlausaldajale lõpeb. Samast ajast peale algab laenusaja protsen-dimaksimine pangale.

§ 40. Eelmises paragrahvis tähendatud võlad kustutatakse ilma võlausaldajate nõusolekuta, selle peale vaatamata, kas võla tasumise tähtaeg kätte jõudnud on või mitte. Samuti tasub pank väljaantud laenu arvel kõik nõudmised, millele eesõigus on panga laenu ees (Tsiviil kohtupid. sead. § 1890).

§ 41. Kui kinnistusjaoskondadele ja notariaal-ametkohtadele on panga poolt teatatud, et kinnisvarade peale kinnistatud võlad on tasutud, kustutavad nad vastavad võlad ja saadavad pangale ära kirjad sellekohastest ot-sustest.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 42. Võlgade ja muude nõudmiste tasu-misest järele jäänud laenu osast arvab pank oma kasuks maha:

- a) rahaministri poolt kinnitatud taksi pii-rides tasu kulude katteks, mis kinnisvara hindamise, endiste kinnistatud võlgade maha-kustutamise ja uue võla kinnistamise kui ka pantkirjade valmistamise läbi tekkinud ja
- b) kunni 1/2% laenusaja arvel reali-seeritud pantkirjade summast. Juhtumisel, kui laenusamamise palve tagasi lükati, jäävad tehtud kulud panga kanda.

8. Koosoleku Juhataja J. Zimmer-
lõpetamine man: Rkl. Jans'i poolt
kvoorumu puu- on üles tõstetud kvoorumi
dumisel. küsimus. (Helistatakse
kõrvalruumidesse.)

Palun sekretäri koosviibivate Riigikogu liikmete arv kindlaks teha. Kuna tarvilikku arvu Riigikogu liikmeid koos ei ole, lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **A. Rei.**

Abiesimees **J. Zimmermann.**

Sekretäär **J. Holberg.**

Abisekretäär **L. Raudkepp.**

